

SÓLLER

SEMENARIO INDEPENDIENTE

FUNDADOR Y DIRECTOR PROPIETARIO: D. Juan Marqués Arbona

REDACCIÓN y ADMINISTRACIÓN: calle de San Bartolomé n.º 17.-SÓLLER (Baleares)

Después de las Fiestas

Terminaron el lunes por la noche las fiestas en honor de Ntra. Sra. de la Victoria, conmemorativas del glorioso hecho de armas con que nuestros valientes antepasados triunfaron de la morisma el día 11 de Mayo de 1561 y consolidaron con tan admirable victoria la independencia y tranquilidad de este valle, y de toda la isla, hasta entonces en peligro por las constantes correrías de los codiciosos sectarios de Mahoma. Han sido lucidas en el presente dichas fiestas, como todos los años suelen serlo, y han estado concurridísimas, como no en todos suele suceder; a esto habrá contribuido, sin duda, más que el programa, que ninguna novedad contenía que pudiera ser motivo de especial atracción, el dulce ambiente, la temperatura agradable de unos días hermosos, en los que la naturaleza, vestida de gala en esta florida comarca, brindaba todos sus encantos primaverales a los admirados visitantes, que la placidez y el deleite presentían y los quisieron disfrutar.

Esto dicho y conociendo nuestros lectores ausentes el mencionado programa de los festejos, que oportunamente publicamos, podríamos limitarnos a consignar por toda reseña que tuvieron éstos lugar por el orden y en la forma como fueron anunciados, y, con sólo añadir que contribuyó a su realce y solemnidad la extraordinaria animación, dejar nuestra misión terminada; pero con ello no quedarían por completo satisfechos los que desean enterarse de determinados detalles que, aunque de escaso valor para los extraños, halagan a los propios su patriotismo dejando saciada al mismo tiempo su natural curiosidad, y he aquí el por qué nos resolvemos a seguir también ogaño la costumbre que desde los primeros tiempos de nuestra publicación adoptamos con la doble finalidad de informar a nuestros lectores, especialmente a los muchos que tienen su residencia temporal fuera de Sóller, y de aportar datos para la continuación de la Historia de esta localidad. Detallemos, pues.

Las Funciones religiosas

Revistieron todas ellas el esplendor de siempre, si exceptamos el que suele imprimirles algún acontecimiento extraordinario, como sucedió antaño, por ejemplo, con la presencia de nuestro distinguido paisano el Excmo. e Ilustrísimo Sr. Obispo P. Mateo Colom.

Se anunció por medio de algunos disparos, cuyas fuertes detonaciones repitieron los ecos de los vecinos montes, el comienzo de las fiestas, y poco después fué trasladada procesionalmente la imagen de Ntra. Sra. de la Victoria a la iglesia parroquial, desde la del Hospital en donde durante todo el año es venerada, cantándose seguidamente solemnes completas.

El templo presentaba hermosísimo aspecto, estando profusa y artística-

mente iluminado con cirios el monumental retablo del altar mayor y derramando torrentes de luz eléctrica las cuatro arañas que a la entrada del ábside y en el centro de la vasta nave constituyen un adorno tan apropiado como bello.

El domingo por la mañana fué descubierta una lápida que había sido colocada en el mismo sitio que fué portal mayor de la primitiva parroquia, dedicada a los dos sacerdotes, invictos mártires de nuestra sacrosanta religión, que, por impedir la entrada de los moros en dicho templo, hallaron allí gloriosa muerte. Dice así la lápida:

«A la bona memoria dels heroics Mossén Guillem Rotger, greument ferit, i Mossén Gaspar Miró mort aquí defensant la Casa de Déu, contra els moros, dia XI de Maig de MDLXI, dedica aquest tribut la Rda. Comunitat. Any MCMXXIII»

Para este acto salió de la iglesia con cruz alzada la Rda. Comunidad, y una vez descubierta la lápida pronunció un discurso circunstancial el Vicario Doctor José Pastor, que fué religiosamente escuchado por el no muy numeroso pero sí selecto público que en el patio del *Fossar de d'alt* se había congregado. La ceremonia, más religiosa que cívica, terminó cantándose un responso en sufragio del alma de los dos mencionados héroes.

Luciendo la mesa central sus mejores galas y el retablo su simétrica y bien combinada iluminación, cantóse acto seguido en la Parroquia la misa mayor, a la que asistió el Ayuntamiento en corporación, presidido por el Alcalde, Sr. Castañer, y una concurrencia muy numerosa. Fué el celebrante el Rdo. Párroco-Arcipreste, D. Rafael Sitja, asistido en calidad de diácono y sub-diácono por los Rdos. D. Jaime Borrás y D. Antonio Caparó, respectivamente.

El «Orfeo Mallorquí», o mejor dicho una parte del mismo, interpretó de una manera admirable por su ajuste y delicada entonación la hermosa composición «Hoc est Corpus meum», del Maestro Perossi, con acompañamiento

de orquesta, y nuestro distinguido paisano y amigo el Rdo. D. Juan Enseñat, Párroco de Alcudia, pronunció un muy elocuente sermón de tonos patrióticos en el que, después de exponer en adecuado exordio la eterna guerra de los espíritus del mal y del bien desde el mismo origen de la humanidad, narró con gran copia de detalles el hecho de armas memorable del 11 de Mayo de 1561, por el que se coronaron de inmarcesible laurel nuestros valerosos ascendientes.

En el presbiterio estaban los niños y niñas representando los personajes

históricos que más se distinguieron en aquella gloriosa jornada, que lo fueron: del Virrey de Mallorca, don Guillermo de Rocafull, el niño Juan Castañer Casanovas; del Capitán de armas D. Juan Angelats, el niño Bartolomé Colom Rotger; del Sargento Soler, el niño Vicente Crespi Muntaner, y de las *Valentes dones de Ca'n Tamany* las niñas Francisca Castañer Enseñat y Antonia Cabot Muntaner.

En el banco del Ayuntamiento, junto al sitio ocupado por el señor Alcalde, estaba colocada, adornada con flores y cintas y rematada por una palma, la auténtica tranca, único trofeo que nos queda de la épica jornada que anualmente conmemoramos, con la que defendieron su honor y su vida las jóvenes Francisca y Catalina Casanovas.

Por la tarde verificóse la procesión religiosa, en la que es llevada en andas la veneranda figura de la Virgen de la Victoria, y a la que asistieron, precedidos por los estandartes de las cofradías parroquiales y por buen número de niños representando payeses... ¡y hasta moros!, los miembros de la nueva entidad de Congregantes de Ntra. Sra. de la Victoria, con sendos blandones; los antes mencionados representantes de los personajes históricos y auténtica tranca de *Ca'n Tamany*; la cruz parroquial y Clero, y el Ayuntamiento, cerrando la marcha un piquete de payeses armados, que hicieron salvas a la salida y entrada en el templo de la procesión.

Mucho podría mejorarse ésta, que es, sin duda alguna, de las menos esplendorosas entre las que se celebran en esta ciudad, cuando, por figurar en el programa de los festejos y por presenciarla tantísimos forasteros que son

en tales días nuestros huéspedes, debería ser, si no la primera en importancia, por lo menos una de las que la tuvieran mayor. Algo pensamos añadir más adelante a nuestra sencilla indicación de hoy, esperanzados, por supuesto, en conseguir este que consideramos, más que conveniente, indispensable mejoramiento.

El «Orfeo Mallorquí»

Novedad fué, y muy grata, por cierto, para los buenos aficionados a la música y a las cosas de Mallorca, la estancia en esta ciudad el domingo, día 13, de la masa coral *Orfeo Mallorquí* de la sociedad «Asistencia Palmesana». Llegó en el primer tren de la mañana y se volvió en el último de la noche.

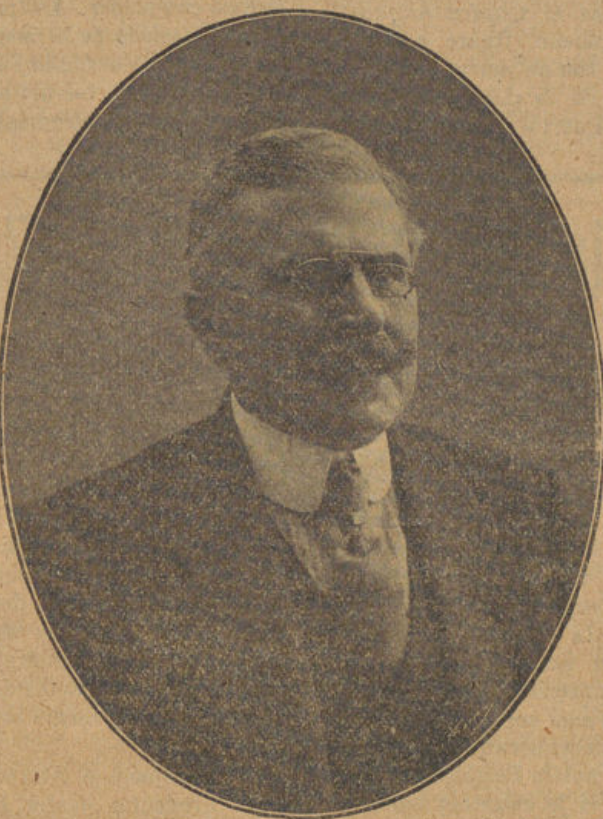
Por la Comisión de Festejos, integrada por el Alcalde, Sr. Castañer, los concejales Sres. Coll, Piña, Puig y Frau, y el Secretario, Sr. Marqués; la banda de música de la «Lira Solleñense» y numeroso público, fueron recibidos en el andén de la Estación los cantores—un centenar entre hombres, señoritas y niños—que venían acompañados por el Vice Presidente de aquella Sociedad, nuestro antiguo y apreciado amigo D. Antonio Pol, y los miembros de la Junta Sres. Capó, Pizá y Portas.

Cambiados los saludos, dirigiéronse todos a la Casa Consistorial, al son de alegre pasa-calle tocado por la mencionada banda, y en una de las ventanas de la fachada principal fué colocada la *Senyera* entre las banderas española y mallorquina que ondeaban al viento, más al lado de ésta y hasta podríamos decir cobijada por ella, en lo que creyeron ver muchos patriotas una tan expresiva como grata significación.

Con hermoso parlamento en castizo mallorquí hizo el Sr. Pol la presentación de la referida entidad al Ayuntamiento, y en nombre de éste y del vecindario agradeció el Alcalde la atención y dió a los representantes de la «Asistencia Palmesana» y a los orfeonistas la bienvenida. Cantó después el «Orfeo» algunas composiciones de su repertorio y premió el numeroso público congregado en a Plaza con frenéticos aplausos su exquisita labor.

Por la tarde cantó también el «Orfeo» frente a la Casa Consistorial, y por la noche dió un concierto en el teatro de la «Defensora Solleñense» ejecutando magistralmente las composiciones *Nostra Bandera*, de A. Gelbert; *Es veiet*, de M. Castellá; *Juvent-vola*, de Millet; *Esplendorosa luz*, de M. Marqués; *Un niu he trobat*, de A. Coll, y *Sultana bella*, de M. Binimelis.

El programa de esta función era muy extenso y variado; para formarse una idea bastará dígamos que las indicadas composiciones formaban sólo la primera de las tres partes en que estaba dividido, siendo la segunda la representación de la chistosa pieza cómica *La Praviàna*, y la tercera la de la zarzuela de los Sres. Monasterio y Cassany *El Alcalde interino*, por elementos del

D. Juan Bautista Enseñat y Morell, cuyo retrato fué colocado el día 14 del actual en la galería de Hijos Ilustres de Sóller, siendo leída su biografía en dicho acto.

«Orfeo», tomando parte en los coros las tres secciones de éste: hombres, señoritas y niños. Y entre la segunda y tercera partes cantó varios *couplets* la joven orfeonista y hoy canzonetista *Catina la Baleárica* que en Marzo último había hecho su *debut* en el «Teatro Lírico» de Palma.

Vasto y atractivo era este programa, cuyos números sin excepción muy bien interpretados, como queda dicho, fueron calurosamente aplaudidos; pero no son esos días de rogocijo popular, con iluminaciones, música y fuegos de artificios en las calles, los más a propósito para espectáculos teatrales, y fué sin duda por esto que el público escaseó. Con seguridad en otro día festivo cualquiera con el mismo programa el «Orfeo Mallorquí» hubiera tenido en el teatro un lleno.

Fué la venida de esa masa coral un número que debe considerarse incluido en el de los culturales que van introduciéndose desde el año pasado en el programa de los festejos; número que gustó sobremanera y que han elogiado y aplaudido todas las personas que por su ilustración y por la delicadeza de sus sentimientos se salen de la vulgaridad.

Las carreras de bicicletas

Este número, organizado por los Exploradores de España, de esta ciudad, fué muy entretenido y lo presenciaron numeroso público. Los ciclistas disputáronse como premio de su habilidad hermosas cintas de seda primorosamente bordadas o pintadas por buen número de señoritas de los diferentes colegios de la ciudad unas, y otras particulares que sienten simpatías por la mencionada institución.

El coso fué la plaza de la Constitución, calles del Príncipe y Santa Bárbara, plaza de Antonio Maura y calle del Viento, y las cintas estaban colocadas en tres puntos: frente a la Casa Consistorial, frente al «Modern-Bar del Turismo» y frente al «Círculo Sollerense». La música de la «Lira Sollerense» amenizó el acto.

Entre las cintas había tres de más valor y distinta factura, como premios extraordinarios: los ganaron Gabriel Sureda, de S' Indiotèria (1.º premio); Pedro José Pons, de Marratxí (2.º premio), y Pedro Sampol Pizá, de Sóller (3.º premio).

Los espectadores tributaron a cada uno de ellos calurosa ovación.

Música y otros festejos

Después de las carreras cantó el «Orfeo Mallorquí» como ya en otro lugar hemos dicho, algunas composiciones; fueron éstas «La lluna la pruna», «La gata i En Balitre» i «Sultana bella». Poco después la banda de la localidad ocupó el tablado a ella destinado en la plaza de la Constitución y tocó escogidas piezas hasta las seis, en que salió del templo parroquial la procesión. El paseo estuvo muy animado.

Lo estuvo igualmente durante las veladas de los tres días: sábado, domingo y lunes, en las que dió igualmente conciertos al aire libre la mencionada banda. En los intermedios se quemaron, en las tres antedichas veladas, muchos y muy vistosos fuegos artificiales, que terminaron en cada una a media noche con una estruendosa traca final.

En la plaza de Antonio Maura hubo baile al estilo del país, que estuvo también animado, siendo esta diversión típica, aún cuando ya bastante adulterada por las corrientes de modernismo que todo lo invaden, un llamativo para que los paseantes dieran la vuelta de plaza a plaza por las calles del Príncipe, —llena de atracciones en la explanada de frente a la Estación del ferrocarril— y del Viento. El número de los espectadores que formaban el redondel fué durante toda la velada muy considerable.

La iluminación de los indicados puntos céntricos de la ciudad la constituían una gran profusión de farolillos a la veneciana pendientes de cuerdas cubiertas de arroyán, y sobre el portal de la Casa Consistorial destacaba el escudo de Sóller y el rótulo *11 de Mayo de 1561* formados con lucetas de gas. En diferentes sitios completaban dicha iluminación potentes focos eléctricos, y era el conjunto del mejor efecto.

El simulacro de la batalla

No tuvo este número, como desde hace ya bastantes años no suele tenerlo, nada de particular. Es tradicional, y por esto, a pesar de lo que ha venido a ser, de él no puede prescindirse: es el recuerdo obligado y que mejor da idea de la gesta gloriosa que con estas fiestas se conmemora, y es, además, uno de los que para los forasteros más atractivos tienen, como ha quedado bien probado en los años en que, por uno o por otro motivo, se ha tenido que suprimir. Falta personal, y ni aun pagándolo bien—lo que antiguamente no fué nunca necesario—se halla el suficiente; y sin muchos combatientes, por mar y por tierra, el tal número no resulta.

Se verificó dicho simulacro con toda la posible solemnidad, y en la forma acostumbrada. Reunidas las fuerzas en la Plaza arengó a sus tropas el *Capità Angelats*, montado en su caballo, frente a la Casa Consistorial, y al son de animado paso-doble por la música de la «Lira Sollerense» se dirigieron al Puerto. La concurrencia

fué numerosísima: atestados iban todos los tranvías, y aún así no todas las personas que lo deseaban pudieron ir. Los más ligeros o los más osados hallaban sitio, porque iban a pie a la parada cerca de la fábrica del gas a esperar el convoy y allí subían, pagando la tarifa que correspondía, y una vez en la avenida de Cristóbal Colon ya no se apeaban, con lo cual sólo unos pocos podían caber, quedando el mayor número esperando el otro tranvía. Y lo mismo sucedió luego para la subida, siendo muchísimos los que iban a pie a esperar en la Torre los tranvías que bajaban. Además de este servicio, lo hubo de auto-camiones que hicieron también muchos viajes, lo mismo que buen número de carruajes y de automóviles de alquiler i particulares; todos ellos iban, a la ida y a la vuelta, atestados de viajeros.

La entrada de los combatientes en la población, fué, como siempre, uno de los mejores números del programa: la extraordinaria animación en la Plaza y calles adyacentes, los acordes de la música, la gritería de los muchachos, las llamadas de bocina de los automóviles, los palmoteos de la multitud; todo junto despierta la alegría y el entusiasmo en los corazones y hace que sea este acto agradable, simpático, sugestivo, de los que más impresionan a los visitantes y se recuerdan luego largo tiempo con placer. La procesión religiosa para el traslado de la imagen de Ntra Sra. de la Victoria desde la Parroquia a la iglesia del Hospital, fué del acto de referencia un muy digno complemento.

Biografía de D. Joan Bta. Ensenyat

Els que més ens plau resseynar dels festeigs que enguany s'han celebrat per commemorar la gesta gloriosa del 11 de Maig de 1561, són aquests pocs en que l'esperit hi té la seva participació. Desde l'any passat en que amb un admirable cop d'ull del nostre Ajuntament s'instaurà costum tan bella, les festes de la Victòria van prenguent un caire més en consonància amb la seriedat que hauria hagut de presidir sempre la Festa, així per antonomasia nomenada, dels sollerics.

Poc a poc s'han anat separant els aspectes comercial i commemoratiu que antany caracteritzaven la nostra Festa Major i amb el primer dels quals hi esqueien millor les pallassades dels *moros* i *pagesos* en el Firó i els *caballitos* i *estrellas polares* del Castellet. El temps, qui no passa en và, va deixant la seva petjada, i avui queden ja ben definits els dos aspectes abans esmentats. De fira ja no'n queda apenes i és ben segur que atreta per aquest calificatiu és ben poca la gent qui ens ve a veure. Per què no llevar, idò, aquesta paraula dels programes i anomenar a la commemoració del 11 de Maig *Festes de la Victòria*?

El dilluns, a l'hora que s'havia fixada, nombrosa i selecta concurrència omplia la sala de sessions del nostre Municipi per presenciar l'acte de descobrir el retrat de l'il·lustre sollerí D. Joan Bta. Ensenyat i escoltar la lectura de la seva biografia.

Seien a la devantera, presidint la festa, el Batle, D. Pere J. Castanyer, els regidors D. Bartomeu Coll, D. Antoni Colom, D. Antoni Pinya, D. Guillem Mora, don Guillem Rullà, D. Pep Canals i D. Francesc Fraú; el senyor Rector, Rvd. D. Rafael Sitjar; Mr. Lindo Web, vice-cònsul d'Anglaterra en aquesta illa; alguns sacerdots de Sóller i altres persones quins noms sentim no recordar. Les primeres files de cadires destinades al públic estaven ocupades per distingides senyoretetes de la culta societat sollerica.

En primer terme i cobert amb una tela domàs hi havia el retrat del senyor Ensenyat.

Oberta la festa pel senyor Batle, l'oficial de Secretaria En Mateu Oliver, donà lectura a l'acord de l'Ajuntament per medi del qual se nomenava Fill Il·lustre de Sóller al per tants de títols mereixedor de

esser-ho, senyor D. Joan Bta. Ensenyat i Morell i s'acordava col·locar el seu retrat a la galeria de Fills Il·lustres del nostre poble.

Seguidament deixà descobert el senyor Batle el retrat del senyor Ensenyat, el qual fou saludat per la concurrència amb un fort esclat de mans-balletes. Dit retrat, al oli, és degut al pinzell del lloretjat artista D. Cristòfol Pizá, i és una acabada peça pictòrica i d'un paregut exactíssim que valgué al autor moltes felicitacions, a les quals hi ajuntam també la nostra ben sentida.

A continuació el Secretari de l'Ajuntament i redactor nostre, En Guillem Marqués Coll, llegí la Biografia del senyor Ensenyat, de la que n'és l'autor i que li valgué molts d'aplaudiments al finalitzar la seva lectura. La personalitat del conferenciant, pels estrets llaços familiars que amb ell nos uneixen, ens priva de poder endinsar-nos més en la crítica d'aquesta biografia que transcrivim íntegra a continuació. Diu així:

Magnífic Senyor:

Senyores:

Senyors:

Establint una bella costum, l'any passat aquest Magnífic Ajuntament va prendre l'acord de llegir en públic, donant a l'acte tota la solemnitat que li escau, les biografies dels fills d'aquesta ciutat que pels seus mèrits, per les seves virtuts o pels seus talents se feren mereixedors del gloriós dictat de Fills Il·lustres. Iniciativa és aquesta qui honra de lo més al Municipi, puix que demostra que no és solament del progrés material de la ciutat de lo que se preocupa, sinó de quelcom més subtil: del estímulo espiritual, enlairant als ciutadans benemèrits i presentant-los com a models a seguir vers la conquesta dels nobles ideals.

Fou la biografia llegida l'any passat la del Il·lustríssim P. Mateu Colom Canals, avui bisbe de Osca. La ploma exquisida de mon coral amic Mn. Jeroni Pons va traçar gallardament la silueta del savi i virtuós fill de Sóller qui en terres llunyanes, amb zel d'apòstol i gran erudició, defensà de paraula i per escrit el dret i prerrogatives de la Fe i de la Pàtria. I aquest bell treball del distingit biògraf del P. Colom fou escrit en nostra dolça i armoniosa parla. Al complir jo ara l'encàrrec amb

que volgué honrar-me—per cert inmerescudament—la Corporació municipal, de fer la biografia del celebradíssim escritor D. Joan Bautista Ensenyat i Morell, declarat Fill Il·lustre de Sóller per acord pres en la sessió de dia 2 de Novembre de l'any passat, que acabau ara de escoltar, he de seguir aquesta laudabilíssima iniciativa perquè entenc que per lògica i per dret així pertoca, ja que N' Ensenyat era per damunt tot un bon mallorquí. I endemés, quina llengua trobarem més expressiva, més apropiada per la esteriorització dels sentiments qui arrelaren dins el nostre cor i de les idees qui bullen en la nostra fantasia que aqueixa dolça parla qui, com una melodia suau encara incompresa, nos embadalia de petits al escoltar-la de llavis de nostres mares estimades? Quina llengua millor que la de la primera oració, del primer amor, de la dèrrera despedida? Aurea llengua, que tens les suaus cadències dels flaviols dels nostres pastors i l'aritmia del nostre paisatge i l'armonia del cantars dels pins i de les ones i la valentia de nostra serra esquerpa, beneïda sies!

Va néixer D. Joan Bautista Ensenyat i Morell en aquesta Ciutat el dia 4 de Gener de 1851, en la poètica masia de Binibassí, on vivien els seus pares en calitat d'amos de dita possessió. Cal remarcar aquests detalls geneològics perquè entenc que tenen una decisiva influència sobre la idiosincràsia del biografat.

L'honorada i clàssica bonhomia de la nostra pagesia antiga se reflectí en el temperament i caràcter de N' Ensenyat, i l'ambient de la suggestiva masia va influir sens dupte en el seu mode d'esser. Binibassí, al sopluig de la serralada immensa, mirant les timbes esquerpes del Barranc a on nien els voltors, a l'ombra augusta de la muntanya poblada d'oliveres i de garrovers i abocada per altre banda a les plàcides perspectives de la nostra vall florida a on els tarongers se coronen de nevades i aromoses flors i s'engalanan amb l'or del fruit exquisit, i a on l'aigua inquieta i cristal·lina canta en les tranquils nits una dolça balada, constitueix tot un símbol: és la més adequada expressió del agre-dolç de la vida, i per lo mateix de lo que havia d'esser la del conegut escriptor, lluitador constant per triomfar en les més complexes contingències, i al mateix temps amable i complacent, posseïdor d'aquelles qualitats amb les que es guanyen les consideracions i simpaties. En l'antic casal de Binibassí va passar el meu biografat els anys de sa infantesa. riolers i clars com l'aigua dels torrents de muntanya qui salta entre falgueres i perfumada murta.

Al deixar l'infantesa va aprendre les primeres lletres a Fornalutx, i pocs anys després, quan els seus pares cregueren que havia arribada l'hora de començar els estudis l'enviaren a Ciutat on va estudiar simultàniament en el Seminari i en l'Institut, si bé prompte va deixar els estudis de la carrera eclesiàstica per seguir altres camins més de la seva predilecció.

Acabats els estudis a l'Institut de la Ciutat de Mallorca va passar a Montpeller per començar en aquella antiga Universitat els de Medicina.

Tampoc era aquesta l'inclinació de N' Ensenyat: era la Literatura lo que l'atreïa amb força irresistible, per això el veim, tres anys més tard, abandonar l'escola de Medicina per entregar-se amb cos i ànima a la seva gran afició: el conreu de les lletres i amb singular preferència el d'una branca tan plena d'espines com de glòria: l'art dramàtic.

Aleshores formava ja part de la «Société pour l'étude des langues romanes» i havia publicat alguns treballs en la revista editada per dita entitat.

La personalitat literària de N' Ensenyat, per tots regoneguda, presenta dos aspectes: el del periodista i el del literat. Va fundar periòdics i revistes, va col·laborar llargament en altres, així espanyols com francesos, i era tan decidida la seva vocació, per aquest ram, que la seva tasca sols va tenir poder per estroncar-la la mort.

A Montpeller, en els primers anys de la seva vida periodística va col·laborar assi-

duament en la «Liberté de l'Hérault» i en «La République du Midi.»

Passà després a Espanya, i l'any 1873 va fundar a Barcelona un periòdic festiu titulat «El Mosquito», col·laborant al mateix temps en «La Gaceta de Cataluña» y en «La Academia».

Tornà altra volta a França, establint-se a París, a on l'any 1878 fou un dels fundadors i al mateix temps Secretari de «L'Alliance Latine» i escrigué en la revista d'aquest nom.

Set anys va estar a París el meu biografiat i a l'entretant s'intensificava de cada vegada més la seva tasca periodística, aparaguent els seus treballs en distint diaris, particularment en «Le Mot d'Ordre». Era aleshores també de la Comissió de la premsa espanyola a París, i com a tal va tenir ocasió de demostrar el seu amor a la Pàtria i l'aprofità complidament: va ésser això en l'any 1879, per les terribles inundacions ocorregudes a Múrcia, quan les turbulentes aigües tot ho arrasaren, ocasionant incontables víctimes, deixant a moltes famílies sense casa ni fogar convertint aquella comarca, una de les més florides i rioleres d'Espanya, en un mar immens de rogenques aigües. A les hores N'Ensenyat va sentir, lluny de la pàtria benivolguda, més fonda l'anyorança, més viu el condol per la desgràcia que fib-blava a molts dels seus germans, i aquests sentiments generosos concrecionaren en una publicació benèfica titulada «Paris-Murcie», destinant el seu producte a auxiliar a aquells damnificats. La caritativa idea de N'Ensenyat va tenir un ressò de simpaties dins el cor dels escriptors i artistes francesos, i a dita revista aparegueren els autògrafs de les més altes personalitats del món, desde la del Sant Pare que ho era en aquells moments el gran Lleó XIII, i la del Rei d'Espanya Alfons XII, fins les dels prínceps dels més petits estats; treballs literaris dels escriptors francesos de més fama tals com Mistral, Dumas, Coppée, Feuillet, Garnier i dibuixos dels més celebrats dibuixants; bastarà citar el dibuix de la portada degut a Gustau Doré. He tingut ocasió de veure un dels curiosos exemplars de «Paris Murcie», carinyosament dedicat per N'Ensenyat al notable pintor i autor del retrat que acabam de descobrir, D. Cristòfol Pizà.

Fatigat al pes de l'agotador treball intel·lectual li fou necessari a N'Ensenyat algun descans per cobrar forces, i a Mallorca vengué a cercar-lo, a la placívola vall nadiua, l'any 1885. Aquell estiu el passà en el patriarcal casal de Binibassí al costat de la seva respectable mare i de la seva petita germana Antònia. Però, el descans fou solament relatiu: els temperaments forjats per la lluita, com ho era el del meu biografiat, no se avenen amb l'inèrcia enervadora; per això és que el veim continuar també a Binibassí la seva tasca periodística.

En aquell temps, i en ocasió de trobar-se aquí N'Ensenyat, va tenir lloc un fet de transcendència i de bell record per la meua família i per mi mateix: la fundació pel meu benivolgut pare del setmanari SÓLLER. Desde el principi la ploma del celebrat escriptor va col·laborar en l'obra de mon pare i aparegueren, com a folletí de dita publicació, algunes novel·letes seves, essent la primera «Concha» de costums solleriques. Cal fer notar que l'impressió de les primeres pàgines d'aquesta novel·la fou el primer treball fet a la primera impremta que hem tingut a Sóller, la que per aquells dies el dit meu pare acabava d'instalar.

Després del descans—si a n'això se li pot dir descans—tingut a Mallorca, se'n va tornar N'Ensenyat a Barcelona i allà s'establí: era a les hores el desvetlament de la gran metròpoli catalana, quan preparava la seva grandiosa Exposició Universal, l'any 1888, data desd' a on arranca la seva prosperitat i grandesa. El nostre compatrici prengué també una part molt activa en l'organització d'aquell gran certamen i li foren confiats càrrecs importants en dit concepte.

Tornà a Mallorca, i la seva tasca periodística durant aquesta estada està condensada en la Direcció de «La Última Hora» i en la col·laboració constant en el

SÓLLER i en el setmanari festiu «Bemoles y Sostenidos» fundat per aquell altre distingidíssim periodista de ploma estil·lada i plena de color i de vida: En Ricard Salvà, que al cel sien tots dos.

Novament partí N'Ensenyat, dirigint se aquesta vegada cap a París, on seguí escriguent en distint periòdics fins que tornà Espanya amb l'objecte d'organitzar la secció balear de la Exposició Històrica del Centenari de Colón, i amb tal motiu va residir per espai de dos anys a Madrid. Entusiasta sempre del periodisme va fundar, amb altres, «El Ideal» i va ésser, ademés, redactor de «El Globo»; darrerament fundà també a Barcelona «La Revista», de quina publicació n'era l'ànima.

Tot això, sense contar la col·laboració a molts d'altres periòdics i revistes, la enumeració dels quals faria aquest treball interminable. A més dels abans expressats, va escriure, entre altres, en «La France», «Le Radical», «Le Journal», «L'Eclair», «El Liberal», «La Correspondencia de España», «La Mañana», «La Ilustración Artística», «El Demócrata», «Heraldo de Baleares» i «El Día».

La tasca periodística és de sí molt absorbent; basta ella, quan se realitza amb entusiasme, per consumir les energies més poderoses. N'Ensenyat se va entregar amb vertader ardiment al periodisme; mes imaginar-se que aquest va ésser l'únic caire, el sol aspecte de la seva activitat intel·lectual, seria una gran equivocació. Va ésser tot lo contrari: el seu càs és realment extraordinari i d'una complexitat que causa admiració. La tasca periodística no representa més que un dels aspectes, i no el més important per cert, de la seva personalitat literària. Cal també estudiar-lo com a novel·lista i com a autor dramàtic.

L'obra literària del meu biografiat baix del primer d'aquests dos aspectes és copiosíssima; l'enumeració només de part de les seves produccions bastarà per donar-ne una idea.

Solament en el catàleg de la casa «Montaner y Simón», de Barcelona, dins la que era N'Ensenyat una verdadera institució, hi trobam les següents obres:

Originals: «La nueva Monarquía» (1815-1848); «La nueva República», formant aquestes dues obres part de la «Historia general de Francia»; «La mujer moderna en la familia»; «María Antonieta, íntima»; «La Emperatriz Eugenia»; «Napoleón I» (dos toms); «Napoleón II» (l' Aiglon); «Guillermo II, íntimo»; «América latina» (dos toms qui formen part de la «Historia Universal».

Traduccions: «Historia de las Creencias», de F. Nicolay (Tres toms); «Francisco el Expósito» de George Sand; «Josélin», de Alfons Lamartine; «La vida de las abejas» y «La inteligencia de las flores» de Mauricio Maeterlinck; «Las mil y una noches» de Fernando Schultz Wettel; «Robinson Crusó» de Daniel Pole, y «El Amor dispone» de M. Alanic.

Va traduir també tota la «Historia de Francia» publicada per dita casa «Montaner y Simón», obra de la que formen part els dos toms originals dels que he fet abans menció.

Dins les traduccions hi ha que incloure també una llarga llista de novel·les que aparegueren en la «Ilustración Artística» publicada igualment per la mateixa casa editorial abans nomenada. Són aquestes: «Norberto Dys» de Matilde Alanic, «Marianic» de Andrés Thenriet, «La Madre patria» de M. Montegut, «La novela de una creyente» i «El diario de Simona» de Juan de la Brete, «Gil de Claircoeur» de Daniel Lesueur, «Los Fabre» de Paul Margueritte, «La hija del señor Mahú» de Gustavo Guesviller, «Ambrosina» de G. Lemaitre, «La espuma del mar», «Por la Gloria» y «El cabo Silvestre» de Salvador Farina, i algunes altres.

En el catàleg de la casa «Maucci» de Barcelona figuren també moltes novel·les seves de caràcter excessivament realiste.

Es igualment nombrosa la llista d'obres incloses en el catàleg de la casa Garnier Frères, de París, que no puc enumerar-les perquè no m'és estat possible obtenir un detall complet de totes elles.

La sola enumeració que acab de fer basta per comprendre la gran importància de la tasca literària de N'Ensenyat ininterrom-

puda durant més de cinquanta anys, fins a donar-li una popularitat extraordinària no sols a Espanya, sinó també a França, puix que ell parlava i escrivia el francès amb la mateixa perfecció que el castellà i el mallorquí, donant-se el cas d'ésser més conegut a França i a les repúbliques sud-americanes que dins la seva pròpia pàtria. Així, per exemple, a París va arribar a ésser popularíssim pels seus escrits i particularment per les seves traduccions, sempre d'una gran correcció. Aquesta popularitat, en un centre intel·lectual com la capital de la república veïna i en un sigle en el que hi brillaren escriptors de fama mundial, me sembla que és el millor elogi dels mèrits literaris de N'Ensenyat que podria posar a la vostra consideració.

Però, com vos he dit abans, ens presenta endemés un altre caire la seva personalitat literària: va conrar també i amb molt d'èxit la dramaturgia.

Són nombrosos els escriptors que després d'haver conquerit un nom en el camp de la literatura se senten atrets a escriure pel teatre, perquè no hi ha dupte que és a damunt l'escena a on se consegueix la major glorificació i la sanció més rotunda i més directa de part del públic. Lo que hi ha és que no sempre acompanya l'èxit, i moltes vegades escriptors molt celebrats en el camp de la novel·la o del periodisme desmereixen al dur les seves produccions al escenari, fins-i-tot al fer-hi desfilar aquelles figures que en les novel·les resultaven plenes de vida. I es que la psicologia del teatre és molt complexa i difícil.

N'Ensenyat va triomfar d'una manera franca dins aquest camp, salvant els grans obstacles que dificulten l'èxit; més diré: una especial predilecció i un singular acert pel correu de la dramaturgia, i coneixedor dels secrets per interessar al públic, va sebre utilitzar-los. Ademés, ell entenia la psicologia de les masses, del gran públic que diríem; sabia que al poble és fàcil empresa el commoure i ferint les fibres del seu cor d'infant, i per fer-ho tengué una especial traça, lo que explica l'èxit sorollós d'alguna de les seves obres i particularment de varies de les seves traduccions i adaptacions.

Llarga és també la llista de les obres teatrals de N'Ensenyat; les que ara record son: «No más crisis»—primer ensaig escènic, condensació de la seva vida d'estudiant, obra estrenada a Barcelona i que venia ésser com el pròleg de la seva copiosa obra dramàtica—«Richette» i «La Main» estrenades a París i que recorregueren molts d'escenaris.

La seva gran producció castellana és: «Que no se entere el marido», «La pendiente del vicio», «El Pastelero de Su Majestad», «Educar por lo fino», «Los héroes de Puigcerdá», «Agustina», «El púlpito del diablo», «La Abuela» (comèdia lírica), «No hay mal que por bien no venga», «La granja», «Contra soberbia...», «El Ingenio», «El primo Teodoro», «Conflicto entre dos orgullos», «La Providencia del Marido», «Esmeraldina», «La bandera», «Catalina de Médicis», «El Rey Lehar» i altres.

Les obres en català són: «A l'altre món», «La mestressa» i «La tinc a sota», pertanyents aquestes a la darrera època.

I les adaptacions: «Los dos pilletes», «El maestro de armas», «La mendiga de San Sulpicio» i «La baraja del crimen».

Va fer també algunes traduccions al francès, entre elles «La gran Via», qui obtengué un gran èxit a la capital de França,

La sola enumeració que acab de fer, basta i sobra pera poder apreciar tota l'importància d'aquest aspecte literari de N'Ensenyat. Sols la tasca dramàtica ja podria per sí sola absorbir tota l'activitat i aptituds d'un home, i en ell no constitueix, com heu vist, més que una branca de la frondosa copa que forma la seva obra literària. Realment era molt grossa la força i la potència creadora de nostre genial escriptor; però no era menys poderosa la seva força de voluntat.

El caràcter d'aquesta biografia i la por de fatigar massa la vostra benévola atenció no me permeten entrar en detalls diferents a totes les obres anomenades; mes no puc prescindir de dir quelcom de dues

d'elles, per la gran ressonància que han tengut: l'una fora d'Espanya, l'altre dins d'ella: me referesc a la traducció al francès de la revista «La Gran Via» i la adaptació al castellà de l'obra francesa «Les deux gosses». No cal cercar dues obres que hagen tengut més èxits... ni tal vegada proporcionat majors rendiments.

Hi influïren, clar està, les circumstàncies del moment, lo que podríem dir simpatia psicològica que inspirava l'assumptu al públic a que particularment se dirigia, mes, amb això i tot hem de convenir en que el triomf va ésser definitiu per N'Ensenyat i mereix elogis també la seva perspicàcia i el seu acert en l'elecció de les obres per traduir i adaptar, prova del seu coneixement del públic.

«La gran Via», la celebrada revista d'En Felip Pérez, amb música del mestre Chueca qui va recórrer sorollosament tots els escenaris d'Espanya i va proporcionar tema a tots els comentaristes, despertant, quant el seu estren, la curiositat i l'interés d'una època de transició vers un teatre fins a les hores, pot dir-se, desconegut, va ésser el pròleg del gènere lleuger qu'amb el temps havia d'arribar al desprestigi actual, al voler mercantilitzar-lo, apagat tot sentiment estètic. Mes a les hores era encara una altra cosa, i com per altra banda tenia molt de caràcter de «Cosa d'Espanya», s'explica l'interés que havia de despertar en el públic francès, molt aficionat a contemplacions dins el cercle de las panderetas. N'Ensenyat ho comprengué bé, i traduí dita revista amb la manya i fidelitat qu'ell tenia per aquestes coses. L'obra va tenir a París un èxit extraordinari.

Lo mateix va succeir, dins un ordre invers però amb resultats igualment afalagadors per N'Ensenyat, amb el melodrama «Los dos pilletes». Aquesta obra fer molt en el viu la sensibilitat del poble, impresionant son cor de generosos sentiments, desitjos, (sempre que no l'hagen atrofiat amb malignes prèdiques), de que suri la justícia i sia castigat el culpable; i aquests són els sentiments qui dominen aquí i fora d'aquí. Per això comprengué N'Ensenyat que «Les deux gosses» havien d'ésser rebuts amb gran simpatia i emoció per tot arreu i va traduir cuidadosament l'obra al castellà. Si els resultats superaren als càlculs no cal que vos ho diga. Què no s'ha enternit davant les penes i peripècies dels dos petits protagonistes? Qui no ha aplaudit alguna vegada l'obra del nostre compatrici?

I aquí teniu, lleugerament esbossada l'obra literària de N'Ensenyat; el llarg camí per ell seguit un dia i un altre dia, sense vacil·lacions ni defalliments, malgrat les lluites de la vida i les preocupacions de que n'és pròdiga aquesta baixa terra.

Al contemplar la seva obra en conjunt, causa realment admiració per lo nombrosa i per lo complexa; sembla que per escriure en la forma que ho va fer aquest nou Fill Ilustre de Sóller era precisa una abstracció completa del món, un reculliment casí conventual, sens altres mires ni preocupacions que l'escriure. I bé sabeu tots els de vosaltres aquí presents qui conegeu N'Ensenyat, que no era així, lo que prova la seva decidida vocació per la Literatura i la seva capacitat per realitzar-la. I a n'aquestes qualitats hi ha que afegir-n'hi una altra: el seu entusiasme; per qual-sevol part anàs, en les seves peregrinacions pel món, el conreu de les lletres era la principal preocupació per ell. I amb quina fruició parlava de matèries literàries! Sols la Mort pogué estroncar com he dit abans, les seves energies i els seus projectes, que molts en tenia, i alguns d'ells en vies de realització quan va deixar els camins de la vida! Talment com si després de tants d'anys de treballar intel·lectualment, sens interrupció, hagués estat allavors quan començava la tasca.

Això era En Joan Bautista Ensenyat i Morell com a literat; diguem ara, breument, quelcom de l'home.

La vida intel·lectual té una gran força absorbent, fins en el punt que aquells que a ella se consagren apar que no tenguen energies per altre cosa, ni força de voluntat per sustreure-se a aquelles emocions i cercar-les en altres fonts i en altres afectes. De conformitat amb aquesta regla,

sembla que N' Ensenyat havia de viure exclusivament per l'estudi, pel treball literari, i malgrat això no era així, puix dintre del seu cor e-hi cabien sense cap casta de violència altres afectes i predileccions.

Aimant de la família, adesiara sentia l'esperoneig de l'anyorança i a Mallorca venia per fruit de la dolçor d'aquesta terra benaurada i de l'afecte dels seus. Hem consignat ja una de les seves vengudes a Sóller per passar curta temporada al costat de la seva mare i assaborir el dolç encant que té aquesta privilegiada naturalesa, principalment aquesta vall florida, tan estimada de N' Ensenyat. El seu esperit cult i ple de sensibilitat havia de disfrutar en la contemplació del nostre paisatge, evocador per altra part dels millors records dels anys de la seva infantesa. Aquí, com en un dolç arracer, com en la placidès d'una cala encantada, trobava sempre repòs dels atrafagaments i de les lluites de la vida.

Mes no tot va ésser descans per ell quan a Sóller vengué; i així veim que en el temps de la seva permanència aquí, l'any 1895 i accedint als precs de la seva mare que desitjava retenir-lo a prop d'ella, va acceptar el càrrec de Secretari del Magnífic Ajuntament d'aquesta ciutat.

L'obra culminant d'aquella etapa burocràtica de la seva vida va ésser l'organització de l'Exposició Balear aquí realitzada en ocasió de les Fires i Festes de l'any de 1897. Se celebrà en l'antic edifici de l'ex-convent de Franciscans i va cridar poderosament l'atenció de tots els qui la visitaren, puix fou una brillant mostra de la potencialitat de la nostra terra benvolguda.

Però no encaixaven bé amb el temperament de N' Ensenyat les tasques burocràtiques, i així el veim tornar prest a la vida de les lletres, per poc temps interrompuda.

De les seves estances entre nosaltres conserv un bon record. De caràcter afable, home de gran erudició, i coneixedor de la vida, era molt agradable la seva conversa, brufada sempre de curioses anècdotes, viscud s i recollides en els seus constans peregrinatges. Com li era dolç evocar les remembrances del passat dins la pau d'aquest ambient perfumat amb els aromes de les flors dels nostres tarongers! Recordar els seus èxits literaris de molts dels quals tan sols ne va recullir les flors de glòria, puix el profit material era pels editors; recontar les emocions dels dies de estren de les seves obres teatrals; exposar els seus plans i projectes per el pervindre, ja que, com vos indicava abans, N' Ensenyat conservà totes les seves energies intel·lectuals, tots els seus entusiasmes literaris fins a la mort; era per ell un gran plaer. Y mai sentí la fatiga malgrat la llarga i no interrompuda tasca que amb la seva inspiració, amb la seva intel·ligència i amb la seva constància dugué a terme.

En les seves darreres estades en aquesta ciutat vaig passar algunes hores escoltant-lo, puix ell me distingia amb la seva amistat lleal i diferents vegades vengué a visitar-me i fer-me part de les seves iniciatives i projectes.

Era, ja vos ho he dit, un gran aimador de la vall nadiua, i aquesta amor pareixia volar més enllà dels llindars de la vida i concrecionava en el desig de que les seves despulles mortals reposassin a l'ombra augusta dels xiprers del nostre cementeri. Com que tengués el pressentiment de que havia de morir fora de Sóller i l'expressà en unes paraules que recordam d'una carta seva publicada en el SOLLER amb motiu de la inauguració de la gran obra del ferrocarril, de la que fou N' Ensenyat un dels més entusiastes,—com de tot lo que significava avenç i prosperitat pel nostre poble—encara que no pogués ajudar materialment a la realització de una obra tan gran. En la referida carta, després de felicitar als homes qui havien duit a terme el projecte, deia: «Felicito en fin a mi querido pueblo natal, cuya suerte envidio, pues goza de las ventajas de un ferrocarril que yo quizás no utilizaré más que después de mi muerte, si se cumple mi voluntad de que mis huesos sean transportados a la tierra en que vi la primera luz y sepultos junto a los de mis deudos». He consignat el seu desig perquè se tanga

en compte i se compleisca quan les circumstàncies ho permetin.

I vaig a acabar. Si les meves poc eloqüents paraules no han tengut la força necessària per evocar la figura de N' Ensenyat amb tot el seu vigor, me sembla que, al manco, els detalls que deix indicats bastaran per fer-vos comprendre l'importància de la seva obra i dels seus mèrits. Ara sols me resta demanar-vos una pregària per la seva ànima i un record pel bon patrici, record que ha d'esser com un brot de semprevives depositat damunt la seva tomba; i allavors consignar que el retrat que s'ha descobert i admirau és degut als pinzells del lloretjat pintor D. Cristòfol Pizà.

La làpida als herois del 11 de Maig

Acabat que fou l'acte de la lectura de la biografia de don Joan Bta. Ensenyat, la banda de música de la «Lira Sollerense», que estava a la Plaça, tocà unes quantes peces de son repertori, i a les onze en punt, el Sr. Batle D. Pere J. Castanyer descorria la cortina que tapava la làpida que l'Ajuntament acordà dedicar als herois del 11 de Maig de 1561. Està situada aquesta en la fatxada de la Casa Consistorial i és de marbre blanc, envoltant-la una faixa de marbre vermell de molt bon efecte. És de regulars dimensions i diu: «Als fills de Sóller gloriosament morts en la històrica gesta del XI de Maig de MDLXI defensant la religió i la pàtria dedica aquesta làpida el poble seu. Any MCMXXIII.» Com és sabut, deu figurar en el monument que l'Ajuntament acordà erigir a la memòria dels valents avant-passats nostres.*

Desde la tribuna del saló del entressol, dirigiren la paraula al auditori els senyors qui parlaren amb aquesta ocasió. Ho feu el primer el senyor Batle qui pronuncià el següent parlament:

Senyores i Senyors:

Es per mi una satisfacció complida i vertadera poder pendre part directament en aqueix acte d'avui, tan senzill i al mateix temps de tan fonda significança. La ciutat de Sóller, gelosa i amb raó dels fets memorables de la seva Història, desde temps enrera ha vengut celebrant el gloriós aniversari de l'onze de Maig amb festes de bullici i d'alegria; li faltava però fins al dia d'avui rendir un piados i degut homenatge a'n aquells avant-passats nostres qui, havent lluitat heròicament quantre les hosts algerines participant de les asprures i crueses del combat, hagueren de morir al cop de l'acer dels contraris, sense poder gosar dels llorers de la victòria.

I això és precisament lo que el magnífic Ajuntament que presideix intenta fer amb aquest acte, complint un acord prè a la sessió de dia 3 del actual, concebut en la següent forma: Aixecar quan fós possible un monument a la memòria dels herois qui moriren a la lluita, i, provisionalment, col·locar en aquest lloc aqueixa làpida que els servesqui a ells d'homenatge pòstum i a tots nosaltres, de recordació.

A dins l'ànima de tots els pobles ha viscut sempre l'anhel de glorificar als herois qui amb la seva sang escrigueren una pàgina brillant en la Història de la seva pàtria volguda; ben degut és, senyors, que nosaltres honorem de tot cor la memòria d'aquells compatricis qui per la seva valentia, i alguns a costa de la seva vida rodetjaren a Sóller de lluminosa auriola, fent destacar d'entre la monotonia de les accions locals un fet brillant i gloriós que ens ha alçat par damunt el rengle de tants altres pobles grisos.

Dediquem també una piadosa recordança a'n els sers indefensos sacrificats, a la crueldat i duresa dels barbres al-

* Nosaltres creim que aquí on està posada és al lloc on millor escau, car inclús la seva redacció no és apropiada per figurar a cap monument. Lo millor, al nostre entendre, seria fer-ne un altre pel monument i deixar fer aquesta. Ho indicam al Ajuntament.

el qual ve a augmentar la col·lecció dels ja col·locats d'altres patricis prestigiosos, bell ornament de la nostra Sala Capitular; i felicitar an aquest Magnífic Ajuntament, per la seva noble iniciativa, puix que al honrar a D. Joan Bautista Ensenyat i Morell dona una galana prova de cultura, enaltint així la ciutat. Acertada és l'idea de posar de relleu els prestigis dels bons patricis que enalteixen encara més nostra vall benvolguda, tan favorida per Déu i tan celebrada per la seva bellesa plena d'encant i de poesia.—He dit.

Al acabar de llegir el Sr. Marqués la biografia transcrita, el Sr. Batle donà l'acte per finit.

gerins. Moltes dones i infants, als quals havien apersonat els moros, foren morts per aquests quan veren impossible durlos-se'n vius a l'horror del esclavatge.

A la memòria d'aqueixes víctimes també dedicada la present inscripció.

Esper que el poble de Sóller haurà vist amb complacença el nostre propòsit de fer aquest públic i durader homenatge a'n els seus avant-passats gloriosos.

I esper també que a dins tots els sòllersics e-hi romandrà sempre perenne i sagrat el seu record, que és el fi principal que ens ha mogut a descobrir aqueixa làpida. He dit.

Al finalitzar el Sr. Castanyer la lectura de son treball, rebé un bon esclat de mans balletes de la multitud congregada a la plaça per escoltar als oradors.

Seguidament va parlar el lloretjat poeta sòlleric D. Guillem Colom qui amb la dicció exquisida que'l caracterisa va dir lo sigüent essent també molt aplaudit al acabar sa peroració:

Magnífic Senyor:

Senyores i Senyors:

Quin és aquest entusiasme desbordant qui en ampla onada popular esclata avui al cor mateix de la nostra plaça? És atavisme sant dels descendents d'aquells qui a la innoble guerra santa dels alarbs sabren oposar-ne una de més noble i santa, la de l'esperit mediterrà sobre les morbides concupiscències de la barbàrie turca? És el crit de la sang, qui al cap de quatre-cents anys tramés de pares a fills retonra avui en nova força? És el resó d'aquell crit que en mig d'aquesta plaça mateixa donà el capità Angelats tot besant la creu de s'espasa al entorn dels nostres avis a punt d'entrar en batalla? Poble de Sóller, si és aquest l'esperit que avui t' anima al honrar aquests gloriosos varons fills teus en memòria dels quals acabes d'alçar aquesta làpida, en nom d'aquest magnífic Ajuntament, qui és el teu, en nom de tota Mallorca: enhorabona! Ja no resarà per tu ni en aquest món ni en l'altre la maledicció dels Proverbis: l'ull qui escarneix el pare i desprecia el fill de sa mare, el piquin els corbs dels torrents i el mengin els fills de les àguiles.

Mes, o poble de la meua naxensa, jo voldria que aquest tribut aixecat avui en honor dels teus morts repercutís també sobre els vius amb sò vibrant de clarí, qui despertàs tot d'un plegat les forces més adormides. Poble volador, davant l'exemple heròic de tos antics patricis, aprofita el de la teva volada! His assolit ja quasi la major perfecció material. Has escampat als quatre vents del món els teus fills aventurers malcontents de sa fortuna com un sembrador magnànim qui sembra el blat a mà plena. I del teu treball profitós n'has higit tan gran collita que els teus graners n'han vessat en meravellosa abundància. Un benestar general ha succeït a l'antiga penúria en que els nostres únics medis, nostres volguts tarongers, no eren sinó desolació i ruïna. L'or altra volta ha tornat, pròvid, de l'altra banda de mar, tot per l'esforç dels teus fills. I aquest or no ha estat avar sinó que ha redimit abundantment la novetat del seu brill amb empreses i

millors de tota casta. El progrés, en aquest aspecte, ha caminat aquí a pas de gegant. Res hi manca d'aquest confort que l'actual generació, àvida de plaers insaciats, amb tant d'afany se disputa. Mes, en canvi, a on se trobaria, no ja tan sols aquí, a Sóller, sinó dins tota la Mallorca actual, aquell antic foc de cor amb que els nostres antepassats acudien a la Pàtria? Ells, amb més falta de medis, bastien els nostres temples, organitzaven en gremis florents les forces individuals i disperses, fundaven institucions culturals tan preclares com els col·legis de Miramar i de Randa i encara omplien de naus i gent les nostres mars per ajudar al seus germans de sang, els catalans, a la conquesta gloriosa del Mediterrani. Mallorquins! Avivem la nostra fe a davant tan bons exemples. Mostrem als nostres infants la nostra preclara història perquè hi llegin a mà plena ses glorioses ensenyances. Retrempe-m'hi els nostres cors. Rehabilitem, damunt ella, les nostres costums, la nostra llengua malmesa i la nostra consciència històrica. Ressucitem, sinó el nostre passat gloriós, impotents com som ara per ara, l'esperit gran i fecund qui l'animava. Sòllersics: sia aquesta làpida, alçada avui a la memòria dels nostres morts, la pedra angular damunt on reedifiquem d'avui en envant el temple sagrat de la Pàtria rediviva!

A continuació s'aixecà per parlar don Antoni Quintana, reitgidor del Ajuntament de Ciutat, qui pronuncià el bell i elevat discurs que tenim el gust de transcriure tot seguit:

Magnífic Ajuntament:

Reverències:

Senyores i senyors:

Dels tres mots, emblema de sentiments inexplicables: Fe, Pàtria, Amor, a mi m'han encarregat per parlar-vos del darrer.

Puc pensar d'intentar tant sols complir tal comanda?

Si tradim la paraula *Amor*, per la de *voluntat* vos puc ben assegurar que no vull reirer-me per cap més que d'una manera més constant haja posat sempre de la seva part tot quan li és estat possible per treballar per la consecució dels nostres ideals, afrontant totes les qüestions i sufrint-ne les conseqüències fins a passar per certs ridículs a la vista dels que no comprenen el sentir un ideal; dels que no veuen més enllà d'on los arriba la seva vista, moltes vegades d'extrema miopia voluntària; dels que no saben que a més del pa de cada dia pel nodriment corporal, l'home necessita del manteniment d'un ideal que li doni forces per combatre per la seva defensa, perquè d'aquesta defensa en surti l'enfortiment i entrenament per altres de més dures per arribar alguna vegada a que completament mancats del nodriment físic el cos s'aguanti i se conservi pel sol nodriment espiritual, nodriment de idealitat que engendra valentia i culmina en l'heroisme.

No és això lo que mos representa la diada del 11 de Maig de 1561?

Tota la vida d'afeccions, tots els sentiments del cor, moltes de les vegades queden incompresos per la dificultat d'expressions, perquè se senten més que no s'expressen perquè la paraula, amb tot i ésser la sublimitat de l'expressió, resta moltes vegades pobre, esmortuida; per això per expressar l'amor sempre ho ferà millor la música que no la paraula.

Els poetes ens parlen del amor, mos compten els seus efectes però no nos diuen que és l'amor. L'amor ha inspirades les filigranes més exquisides de la composició, però encara ningú mai nos ha dit què era l'amor.

Si estimam lo estimat amb menor grau que a nosaltres mateixos serà un simple *afecte*; si ho estimam igual que a nosaltres mateixos serà *amistat*; i si ho estimam amb superioritat a noltros mateixos serà *devoció*, digué En Descartes. I en realitat, quan volem significar un exaltament del nostre sentiment d'amor empram sempre el mot *adorar*. *Adoram* a tot lo que tenim per superior a nosaltres imateixos, com Deu, la pàtria, el ideal...

L'amor no pot estar escondit, l'amor vol esser sempre conegut, l'amor vol atènyer i ser atès. Una de les principals característiques de l'amor és el córrer d'uns als altres, és la sociabilitat.

Un home completament aïllat mor socialment, de la mateixa manera que mor una planta quan li tallen les arrels.

I és que les arrels de la sociabilitat és l'amor que comença per la *simpatia*, segueix per l'*afecte*, s'augmenta amb l'*amistat* i cristalitza amb la *devoció*.

Santa Teresa deia que «no temia al infer per les seves penes sinó perquè és un lloc a on no se pot estimar» a on no se sent l'amor.

Per això és estat i serà sempre que l'amor és la eterna fragància que embolcallarà totes les creacions genials i que unirà i agermanarà els pobles imprimint-los el seu segell particular i propi.

La festa que avui celebrem també té el seu segell particular i propi, i és l'efecte d'una causa i com la causa sigui l'amor l'efecte ha d'esser el mateix amor.

La causa sigui l'amor, l'amor a la llibertat, l'amor a la tradició, l'amor a la pàtria, l'amor a les creències, l'amor a l'ideal, l'amor a un sentiment únic expressat en un sol mot: l'amor a Mallorca.

L'amor a la fe i a la religió que sentia en Joan Angelats, l'amor als seus subordinats, l'amor a la noblesa i a les bones costums, li conquistaren l'envejós càrrec de Capità i d'aquesta distinció en feu un adonament comportant-se amb ella com bon Cavaller de l'ordre de Cavalleria.

Que bé que hi escauen aquí unes belles paraules del nostre tan gran com casi desconegut Ramón Lull!

«Amor e temor se covenen contra desamor e menyspreament: e per assò covench que caualler, per noblea de coratge e de bones costums e per la honor tan alta i tan gran la qual li es feta per elecció e per cavall e per armes, fos amat e temut per les gents, e que per amor retornàs caritat e ensenyament, e per la temor retornàs veritat i justícia.»

El Capità Angelats per lo seu gran amor se oposà al desamor de la morisma capitanejada per Ochiali, i per la noblesa del seu coratge arremolinà entorn seu tots els homes útils d'aquestes contrades, tots plens de valentia per resistir la furiosa investida dels que havien jurat treure de Mallorca la religió i fer de les seves codiciades riqueses el trofeu de sa pirateria i l'assaciament de la seva verinosa golafarrària.

El desamor de l'amor fagué víctimes als enforçats Miquel Canals i Nicolau Morronxo, que, sense defallir gens i amb la valentia pròpia dels enamorats del seu ideal, sucumbiren a mans dels infidels.

Com podríem definir l'escena de l'atac a la parròquia? Se resisteixen les primeres investides, se tornen forts a les segones; però les portes no resistiren més i desplomant-se com a cadavres donaren pas a les fúries embravides i en feren víctimes als exemplars sacerdots Gaspar Miró i Guillem Rotger, carregats d'anys i de mèrits que tot-solets defensaven l'església a on tantes i tantes vegades hi havien exercit el seu ministeri d'amor. Qui serà capaç de dir que no era l'amor lo que defensaven aquells dos benemerits quan per les seves especials circumstàncies representaven el compendi dels sentiments? La fe, la pàtria i la caritat eren les virtuts per les quals rompien llances; i per la fe, per la pàtria i per la caritat sanglotà la seva sang fins a vessar-ne la darrera gota de la que corria per les seves venes. Si per una sola d'aquestes virtuts era necessari tot un capital de sentiments i d'amor, quina cantidat d'amor, si fos possible la seva mesura, no hem de considerar a la mancomunitat de les tres virtuts?

I sigui l'amor, l'amor sobrenatural a la bona causa que defensaven, i l'amor fraternal a ses germanes que havia deixades indefenses a ca-seva, lo que donà la bravura a n'En Joan de Ca'n Tamany, siguent-ne una víctima més en el topament amb els infidels al carrer de la Lluna.

Però perquè el dia 11 de Maig acabàs de ser gloriós hi faltava un cas inaudit: l'heroisme de les «Valentes dones».

El cor d'una dona pareix fet per esser el niu a on s'hi arrepleguin totes les manifestacions de l'amor, totes les tendreses, totes les carícies i afalagades. Una dona pareix incapàs per sentir l'odi; però quan aquest odi no és odi sinó desamor del desamor, com nos diu Ramón Lull, en aquest cas l'odi resulta amor del amor.

I a la valentia de Na Francisca i de Na Catalina de Ca'n Tamany hi hem de veure la defensa de la seva pàtria, la de la seva religió, la dels seus sentiments, la de la seva llar, la de la seva parla, la de les seves institucions. I així no ens ha d'extranyar que aquelles dues dones arribassin al paroxisme de la valentia, a la follia del heroisme per l'amor; paroxisme i follia que cristalitzaren en la adoració representada per les llàgrimes que a torrents corrien per les seves galtes quan assistiren als funerals que en sufragi de les ànimes de les víctimes se celebraren a la parròquia al cap de dos dies, el dia 13.

Per més trists que sien uns funerals, també representen l'amor, ja que l'amor lo mateix pot riure que sanglotar de llàgrimes, lo mateix aconsola que sumeix en la més negra de les tristors.

«Tandem bona causa triunfat» posaren per inscripció al túmul col·locat al peu del presbiteri al temps de les exèquies funeràries, i d'altra no'n podien triar perquè ben bé és veritat que sempre triomfa la bona causa que és lo mateix que dir que sempre ha triomfat i que sempre triomfarà l'amor.

Si, sempre ha triomfat i sempre triomfarà l'amor i res més significatiu d'això és el bell exemple que cad'any donau vosaltres sollerics, al commemorar aquestes festes tradicionals que són per vosaltres en particular, i pels mallorquins tots, festes d'amor. D'amor a la nostra història, a les nostres tradicions, i més principalment enguany que feis ostensible aquests sentiments perpetuant en aquesta pedra els noms dels que sempre han de recordar el vostre passat perquè il·luminen el vostre esdevenir i servequen de camí i exemple.

I així serà, i serà així perquè altre cosa no pot esperar-se del vostre entusiasme i del vostre patriotisme traduït en tan gran unió de gent congregada aquí per assodellar-vos de gelosia de lo vostre i donant bell exemple del amor que teniu al vostre amor.

La pàtria serà més gran quan més gran se fassen los seus fills; i los seus fills se faran més grans quan més gran sia lo seu amor. I lo seu amor serà sempre gran perquè n'és una vera esperança tan bell estol de dames i damiselles aquí congregades ressaltant i fent ressaltar les festes.

Si, vosaltres sou les descendentes de les «Valentes Dones de Ca'n Tamany» i vosaltres heu d'esser les custòdies de la seva immortalitat.

Bell exemple teniu i bon espill on mirar-vos.

També avui una morisma materialista piratetja les nostres costes i algun d'ells ja són entre nosaltres. Pretenen destruir la nostra idealitat, volen que mos facem traïció a nosaltres mateixos per engrillonar-nos a les galeres i fer de nosaltres màquines de guerra. El botí és llepol i la boca los fa algua fins arribar-hi.

De Joan Angelats ja'n tenim entre nosaltres com bons capitans dels nostres somatens de l'ideal i ben disposats a córrer per valls i muntanyes per organitzar l'exèrcit més valeros, l'exèrcit que ha de defensar la nostra idealitat.

Però per més que siguem valerosos a voltes la carn és feble i necessitarem de robustir l'esperit. A les-hores, vosaltres dones, amb quin cor hi vïven les tendreses per robustir l'esperit, encoratjau als valents, animau als temerosos i si per desgràcia ni haguessen de traidors, que la simbòlica barra de Ca'n Tamany los doni el càstic merescut.

La nostra tradició perilla. Les comoditats i el luxe d'avui enterbolen les imaginacions i se té per gran distinció no

estimar res de lo seu i postergar-ho a lo dolent dels altres.

La nostra bella parla està de cada dia més sotmesa a forasterismes i paraules grolleres que li són com sangoneres que la desanen i debiliten. Un redreçament viril és necessari perquè hi siguem a temps abans de que se perdin totes les forces i se perdi el seu esser.

Mallorquins! El dia que perdrem la puresa de nostra parla heurem perduda la nostra personalitat; el dia que oblidem la nostra història no tindrem dret a que tant sols se nos recordi!

Belles dones! Les que heu passades per les dolces i tendreses de mare, pensau lo que haguéreu sacrificat per los vostres fills quan los haguéssu vist en perill. Les joves que adora i sou adorades, mirau quants de sacrificis no feis, i de bona gana, pels vostres adoradors. Les que estau en juvenesa pensau fins on arribaríeu per defensar el carinyo de vostres mares. La pàtria és nostra mare, són les nostres adorades, són els nostres fills! La pàtria la formam tots i ho integra tot! La fe, la parla, la història, les costums: Tot.

Quan vulguen robar-nos alguna de les nostres coses, correguem, gisquem, plorem. Correguem per tiranys i camins per recobrar-la; que el nostre cor cridi amb esglai de ferida traidora, que els nostres ulls no acabin les seves llàgrimes; que les nostres mans se tornin petxes i llances per ferir al pirata que nos robi lo nostre.

Facem tots de Margarida Custurer que més val tenir les nostres glòries plenes de sang per les ferides dels batzers que no que sien precipitades pels avencs de la traidoria i del menyspreu.

Per l'amor a lo nostre, per l'amor al nostre amor!

La magnífica peça oratòria del Sr. Quintana fou també premiada amb molts d'aplaudiments.

Apagades les mans-balletes prodigades al Sr. Quintana, endreçà la paraula a la concurrència el Rd. D. Jaume Sastre. Amb la calidès de son verb i amb l'eloqüència de sos paragrafs el Sr. Sastre conseguí esser interromput per les mans-balletes en el curs del seu discurs i fortament aplaudit al finalisar. Ens plau reproduir també a continuació el parlament de nostre bon amic.

Fills de Sóller:

Avui damunt aquest marbre, demà sobre un monument més suntuós i magnífic, voleu fixar i perpetuar dins el temps i les generacions que passen el record de la valentia i de l'heroisme que inclouen aquests noms il·lustres, que aixís viuran llargament dins la memòria i el cor de tots, senyalant, com una estrellada carrera de Sant Jaume, el camí de la victòria.

De tot cor vos acompany a n'aquest homenatge, i me sent honradíssim de tenir l'avinencia de poder-ho fer, gràcies a una designació que si poc mereixia, manco podia refuar.

Però si jo en aquest moment tengués en les meves mans una corona d'or, per poder realçar més la gran manifestació de fe i patriotisme no la posaria sobre la tomba gloriosíssima dels qui moriren, la col·locaria sobre el front dels qui viviu recullint son esperit i compreguent tota sa grandesa, la vos donaria a vosaltres que immortalisau la seva existència conservant en les venes la mateixa sang generosa i ardenta i sentint el mateix impuls i coratge per dur a terme empreses semblants, o si a má ve, més difícils encare i més horòiques. Quan un rei mor no s'en porta la corona a n'el sepulcre, la corona es per son fill. Solleric: basta mirar-vos, sous fills dels qui moriren i venceren en l'eixida triomfal del 11 de Maig.

No seré jo el qui m'atrevesca a reproduir els fets èpics que fulguren dins la memòria de tots amb claror de mig dia i que encenen dins tots els ulls aque-sa flama d'entusiasme i de patriotisme; glòries solleriques demanen que veus solleriques les cantin.

Lo que si he de recordar, ja que m'ho permeten la meua representació i l'opor-

tunitat de la festa, que les virtuts que senyalaren els vostres pares i cenyiren a son front els llorers de la victòria, foren la llealtat, la fe religiosa, la valentia i el gran amor a la pròpia terra; i que, per bona sort, aquestes virtuts se conserven, embellides i modificades per la natural evolució dels temps, reconstruint l'escena històrica sota el mateix sol, baix el mateix cel, amb els mateixos personatjes i les mateixes fisonomies.

Sembla que els penyals altívols de les vostres muntanyes fets a lluitar serenament amb els temporals, vos donen el caràcter ferreny i ecuanim; que la vall uberta a la costa brava i a les aigües immenses vos empeny cap a les empreses arriscades i gegantines que heu sabut dur a l'enfront aquí i allà d'allà la mar; però també l'amor a la vall i la fe amb les tradicions vostres vos crida a la terra, com un niu crida l'àguila després que ha volat per les altures, i a la vall tornau sempre amb aires novells de progrés i de millorament, i de aquesta població idíl·lica, en feis, descontant les que tenen la protecció oficial, la més bella població de tota Espanya.

Fills de Sóller: que aquestes virtuts heretades de l'avior no minvin mai; que venguen en creixença i que floresquen copiosament. S'equivoquen els que creuen poder alçar l'unitat de la pàtria sobre les ruïnes de la regió, del municipi, de la família i fins de la pròpia llengua d'alguns. Escapsau a un arbre totes les millors branques i no quedarà més que un gran tronc sense vida, incapaç de d'absorbir ni sol, ni pluja, ni aire que renovin sa saba i el cubresquen de flors i de fruits. Solament millorant la família, el municipi i la regió se pot fer una pàtria forta i poderosa com cal, que sia l'honra i no la rémora dels ciutadans.

Dins la bona i esplèndida florida de renaixença que embelleix els camps de Mallorca, són els vostres els qui donen més bella prometença. Endavant! Foreu els primers en la lluita i en la victòria contra l'invassor; que heu sieu també dins tots els ordres d'avenc, de cultura, de patriotisme, de fe, d'amor a la terra, i sempre i en tot sentit sia ver que la vall de Sóller és la primera que madura els fruits d'or.

I cloqué la festa amb no manco manya que'ls senyors qui l'havien precedit en l'us de la paraula el president de «l'Associació per la Cultura de Mallorca» D. Elvir Sans, qui digué lo següent:

Magnífic Consistori: Senyores i senyors:

Em plau a l'ombra de la vostra casa pairal, al redós de la senyera mallorquina, dirigir-vos la paraula en nom i representació de la «Associació per la Cultura de Mallorca», carregada d'honors amb el convit que se l'hi ha fet per aquest gloriós acte.

I m'ompl de goig, encara més, el que sia l'hermosa vall de Sóller el punt on «l'Associació» surti per primera vegada a la llum pública, i que l'acte que ens ha congregat sia el cancelament d'un deute contret amb les gestes de la nostra història i amb els herois avant-passats de la terra pàtria.

Tots els pobles qui honren la memòria dels seus avant-passats gloriosos, s'honren a sí mateixos, i obra ferma de tot el poble de Mallorca ha de ser la creuada per a conquerir aquesta honra.

Ja Sóller, ha tret l'enseny de Mallorca al vent de les festes pàtries, complint l'obligació pública que individualment era sentida dins tot cor mallorquí, car semblava que la senyera mallorquina hagués de corcar-se dins les caixes de l'antigor per pesar sobre ella una afronta, per no ser digna de tremolar als vents de l'actualitat; i Sóller l'invicta, Sóller, la de la vall simbòlica de la puresa, ha tret de les caixes de l'antigor la glòria, ha fet reviure de bell nou Mallorca.

Sóller obra sempre amb plena consciència de causa, ja que la seva riquesa, la seva indústria i el seu progrés intel·lectual, la posen al cap de l'avenc cultural de Mallorca. Vosaltres sou amants de la bellesa, de la parla, de l'història

i de les costums; els vostres poemes sublimes són bé l'encarnadura del vostre sentiment, i tenc la seguretat que heu de veure amb gust i heu de protegir tot lo que tenguí una sana significació de mallorquinisme.

I no per altra cosa s'és creada l'«Associació per la Cultura de Mallorca». Una munió de joves ardents, plens d'amor per les nostres coses, ens hem unit com una pinya odorant i reïna, fruit d'un arbre que viu de la saba pàtria de la terra; ens hem concentrat al cant d'amor d'uns quants joves, transcrit dins la proclama, i entre ells no hi podia faltar un solleric; Sóller sempre va al cap de les empreses nobles.

Nosaltres perseguim la renaixença de la nostra esser, totes les nostres forces, tot el nostre ardiment và encaminat a conservar com un tresor, la puresa de la nostra parla, a fer reviure les costums, els nostres cants, els nostres balls, i la nostra història; anam a desterrar les lloses sepulcrales per obrir la presó a l'ànima que els nostres avis donaren a Mallorca.

I la data d'avui serà fita d'aquesta empresa; l'acord del vostre noble Consistori, l'entusiasme dels vostres regidors, transcrit en pedra, la làpida que avui inauguram, és un brot de llorer qui brosta per dar vos ombra. Els herois sollerics que l'onze de maig de 1561, moriren en defensa de llur pàtria, els que carregats de glòria reculliren la flor roenta i perfumada d'els màrtirs que la regaren amb llur sang, prest veuràn aixecar-se, ramell de patriotisme, un monument commemorador, afirmació de glòria, que serà honra pels presents i armes de noblesa pels futurs; i dic veuran, perquè l'ànima no es mor, la seva ànima viu entre nosaltres. Tots els fets, totes les proeses d'aquella jornada, agarbellaren tants de llorers dins la frondosa vall, que son perfum encar perdura. Avui s'és obert el llibre d'or de les recordances, públicament, essent el sentiment de tot un poble.

Avant sempre per aquest camí, fassem afirmació d'amor a Mallorca, a l'illa d'Or, que és com una rosa surant dins el blau, fins a arribar al fruit madur de les nostres aspiracions.

Allavors els nostres cants encesos en divina inspiració brollaran vestits d'amor i de juvenesa, i l'armoniosa volta d'aquest temple de la naturalesa mig-obrirà les branques florides pera deixar-los passar i aspergir-se pels aires espaiosos, i en la terra dels nostres avis, si cap perdut ressò va a despertar-los arribant a les tombes, es sentiran gojosos i no es donaran vergonya de tenir-nos per nets, i beneiran les nostres cançons.

¡Avant sollerics! ¡Avant ànima forta, que aquest és el camí de la redenció!

He dit.

Acabat que hagué el Sr. Sans, ressonà en la plaça una forta ovació, donant-se tot seguit per finida la patriòtica festa, qui ens fa reviure anyalment el sentiment de Pàtria, fonament damunt el qual s'ha d'empendre la reconquesta de la Mallorca que nosaltres somniem.

DE ACTUALIDAD

El XXVI Congreso Agrícola

Como saben nuestros lectores, mañana, en el tren de las ocho y media, llegarán a esta ciudad los distinguidos miembros de la «Federación Agrícola Catalana Balear», que han de celebrar aquí en estos días el XXVI Congreso Agrícola, en el que tan vitales e interesantes cuestiones se tratarán.

Serán recibidos por el Ayuntamiento, miembros del Sindicato y Comisión Organizadora, dirigiéndose, luego de cambiados los saludos de rúbrica, a la iglesia parroquial, donde oírán misa.

Tendrá lugar después, en el Salón del Consistorio, solemne recepción de tan ilustres huéspedes, y, seguidamente, la

Sesión inaugural del Congreso, pronunciándose varios discursos.

Por la tarde, a las tres, se celebrará la primera Sesión del Congreso.

A continuación publicamos las conclusiones provisionales que presenta cada uno de los Señores Ponentes sobre su respectivo tema:

Conclusiones provisionales que presenta don Joan Aguiló i Garsot, Ponent del Tema «Algunes malalties dels citrus i dels garrover»

1.ª Lluita química.—Per a combatre les principals malalties dels tarongers i altres citrus deuen associarse els agricultors en Sindicats i formar després Federacions per tal de poder adquirir un tren de gasificació per poder aplicar aixís econòmicament i tècnicament bé, el gas cianhidric. Els Consells provincials de Foment podrien també encarregar-se d'aital servei.

2.ª Mentre no es realitzi l'expressat, els propietaris isoladament deuen aplicar els polsulfurs al 3 per 100 i el Lissol al 3'5 per 100 en solucions acuosas.

3.ª Lluita biològica.—Pels greus inconvenients que té la lluita química, i per esser un gran avenç científic, cal començar la lluita biològica contra certs insectes. Per tal objecte deu crear-se un Institut de Fitopatologia aplicada, amb gerències pels diferents indrets de la Catalunya Gran. Per a aconseguir ho serà necessari que la Mancomunitat de Catalunya en amorós i fraternal abraços fos integrada per les Balears.

Conclusiones provisionales presentades per D. Bartomeu Colom Ferrà, Ponent del Tema «Cultiu del garrover.»

I. És de tot punt necessari per obtenir abundants cullites que el garrover tenguí una branca empeltada, si és jove, de peu mascle o borer, que sigui de una de les dues varietats que s'adaptin al clima, i en cas de vell deixar-li sortir un verduc, creant per medi de la poda una branca petita perquè no xupi força a l'arbre.

A n'els climes on convenguin els hermafrodites és convenient tenir-ne empelts per una bona fecundació i augment de pasta de les garroves primes.

II. L'adaptació de la varietat al clima és de tot punt necessària al garrover: s'ha de procurar adaptar la varietat que més convengui al terreny, si bé no té una importància tan capital, fomentant la producció de la garrova qui tenga més acceptació al mercat o més principis nutritius per la alimentació del bestiar.

III. Per lo que toca a la crisi econòmica que sofreix el preu de la garrova, es pot augmentar el seu valor destinant-la a l'engreix d'animals de renta, en general, i a Mallorca en particular al del bestiar perquè pel fet de tenir igual relació nutritiva que les figues, creant així una nova font de riquesa.

Conclusiones provisionales que presenta Mossèn Jeroni Pons, Ponent del Tema: «Cultiu del taronger.»

1.º L'agricultor solleric no hauria de deixar decaure el cultiu del taronger i el Congrés hauria d'aconsellar als propietaris la intensificació de dit cultiu en la part alta, i reprovar solemnement la tendència a destruir els horts de tarongers de la part baixa, que's podrien millorar introduint varietats encara no aclimatades a Sóller.

2.º El taronger pot fruitar cad'any, però això demana de part del agricultor un treball perseverant. És clar que després d'un esplet gros no cal esperar-ne un altre; però si al arbre no li manca conreu, pot donar una cullita no despreciable, l'any qu' havia d'esser buit.

3.º Les noves plantacions s'haurien de fer exclusivament de taronger procedents de peu agre, ja que els taronger de peu franc sense empeltar se braguén i moren sovint als pocs anys de vida. Ademés, l'agricultor hauria de pensar en pràctica tots aquells mitjans culturals que milloren l'arbre i la qualitat del fruit, no retent-se fins a obtenir una major producció, una taronja fina, dolça, forta, i no estufada; i així la taronja sollerica podria competir amb la taronja de les regions productores de més fama.

Por la tarde, después de la primera sesión, en la Casa Consistorial se obsequiará a los señores congresistas con espléndido lunch; y por la noche habrá baile al estilo del país en la plaza de la Constitución, para que nuestros huéspedes puedan conocer y apreciar el encanto de nuestro baile regional, de *bañeros y mateixes*.

El lunes terminarán las sesiones deliberativas y se celebrará la Sesión de

Clausura, reuniéndose luego en el Hotel del Ferrocarril en fraternal banquete.

De todos los actos, que prometen ser muy solemnes, daremos cuenta a nuestros lectores en la próxima edición.

Crónica Local

Continuando las informaciones que llevamos publicadas respecto a la adquisición de un buque para destinarlo al servicio de la línea Sóller, Barcelona y Cette, podemos hoy comunicar a nuestros lectores la grata noticia de que se ha llegado a un completo acuerdo entre la compañía «Navegación Sollerense» y el propietario del vapor «María Mercedes».

La anterior semana se trasladaron a Málaga el capitán de la marina mercante don Miguel Roca y el primer maquinista naval D. Jaime Alemany para intervenir las pruebas de marcha y consumo del vapor que nos ocupa, únicas que faltaba realizar. El domingo se recibieron noticias telegráficas dando cuenta del resultado de aquéllas, y, habiendo sido satisfactorias, la Junta de Gobierno de la «Navegación Sollerense» en reunión celebrada el mismo día acordó proceder a la adquisición del buque, comunicando a su propietario que quedaba aceptado.

Para unirse al personal directivo que ya se había trasladado a Málaga, según llevamos dicho, salieron el martes en el correo de Valencia el piloto don Juan Colomar, el segundo maquinista don Bartolomé Alvarez, el contramaestre don Jorge Berga, tres fogoneros y cuatro marineros para estar preparados allí y poder hacerse cargo del «María Mercedes» para traerlo a Mallorca.

La escritura será estipulada en Madrid en los primeros días de la próxima semana, por indicaciones del propietario del buque, que se halla accidentalmente en la corte, y por conveniencias para activar los trámites que han de seguirse por el traspaso en el Ministerio de Fomento. Probablemente estenderá dicha escritura nuestro compatriota el Notario residente en Madrid, don Alejandro Rosselló Pastors, Diputado a Cortes por este distrito, y actuará como apoderado de la sociedad anónima «Navegación Sollerense» don Juan Delgado Otaolauruchi, capitán de corbeta, que salió anoche de Palma en el vapor correo de Barcelona, para Madrid, donde le llamaban asuntos particulares y cuyo viaje se ha aprovechado para que se llevara la representación de la compañía.

Tan pronto esté firmada la escritura, quedará a disposición del personal de la compañía sollerense el vapor «María Mercedes», el cual será conducido al puerto de Palma. En uno de los astilleros de la capital se le harán al buque varias modificaciones que se estiman necesarias para el mejor servicio a que está destinado, entre ellas el montaje de los aparatos para telegrafía sin hilos, de los cuales carece, y la ampliación de cámaras para pasajeros de primera y segunda clase, por resultar demasiado reducidos los departamentos que para pasaje lleva. En estos trabajos se procurará se despliegue la mayor actividad posible, a fin de que pueda cuanto antes empezar la navegación.

Las características del vapor «María Mercedes» son las siguientes: tonelaje bruto, 467 toneladas; tonelaje neto, 263 toneladas. Carga en bodegas, 500 toneladas. Esloza, 54 metros; manga, 7'68 metros puntal, 4'23 metros. Máquina Compound, que le imprime una velocidad máxima de 15 millas por hora. Tiene dos calderas, una caldereta y una dinamo para el alumbrado eléctrico de todas las dependencias.

Dados los beneficios que a esta localidad ha de reportar el restablecimiento del servicio de navegación entre Sóller, Barcelona y Cette, en mal hora suprimido, nuestra ciudad está de enhorabuena. Plácemes mil, en nombre de ella, a la naval compañía y a cuantos de una manera u otra han contribuido a la implantación de una tan necesaria mejora.

**

En la sesión celebrada por la Junta de

Gobierno de la «Navegación Sollerense» el domingo por la noche, fueron nombrados los siguientes consignatarios: En Sóller, D. Guillermo Bernat; en Barcelona, D. José Gilabert; y en Cette, don Miguel Bernat.

A los indicados señores les felicitamos sinceramente por la distinción de que han sido objeto.

Nos consta, por autorizado conducto, que en la mañana de hoy se ha firmado el contrato por el cual la Congregación Mariana de esta ciudad toma en sub-arriendo la finca *Es camp d'En Mayol* con el objeto de convertirla en campo de deportes para sus afiliados. La extensión considerable de la misma permite instalar en ella un terreno de foot-ball de regulares dimensiones, reservando todavía algún sitio para juegos que ocupen menos espacio. La citada finca, dadas sus buenas condiciones de extensión, suelo perfectamente nivelado y especialmente su gran cercanía al casco de la población, pues dista únicamente de ella unos minutos escasos, creemos que es lo mejor que podría encontrarse para el objeto a que se la dedica. Pronto se dará comienzo a la tarea de limpiarla de arbolado, para efectuarse después en ella todos los trabajos indispensables para convertirla en un magnífico campo de juego en todo digno de nuestra ciudad, según el propósito de los elementos directivos de la Congregación.

Celebramos de corazón la noticia, pues dada la importancia excepcional que se da hoy en todo el mundo a los deportes, era muy de desear en nuestra población, que es de las que sienten el afán de mejorar, la implantación de uno de esos campos, fomentadores de la cultura física, y cuya falta se hacía sentir en general tan hondamente.

Nos congratulamos, además, de que sea precisamente la Congregación Mariana la implantadora en Sóller de los grandes deportes modernos, dando así pruebas de sus desvelos continuados, no ya sólo para el bien espiritual, sino aún por el provecho corporal de los que se cobijan bajo la inmaculada bandera.

A los simpáticos congregantes va nuestra más efusiva felicitación.

Se nos comunica que esta misma Congregación Mariana de jóvenes efectuará el domingo 3 de junio una excursión al Santuario de Lluch, en cuyo sitio coincidirá con representaciones de todas las Congregaciones Marianas de la isla, celebrándose allí un acto solemne, el primero que organiza el Centro Regional de la citada Institución. Esta excursión Soller-Lluch saldrá de aquí el sábado, día 2, por la noche, llegando a Lluch el 3 de madrugada. El regreso será el lunes, día 4. El núcleo de los excursionistas efectuará la ida y la vuelta por el camino del Barranch i Gorc Blau, si bien se dispondrá de los vehículos necesarios para los que quieran ir a Lluch por la carretera de Inca.

Lo hacemos público para conocimiento de las personas a quienes pudiera interesar.

Para conocimiento de todos aquellos de nuestros lectores a quienes la noticia interese, hacemos público, también, que el miércoles y jueves próximos, días 23 y 24, el Médico municipal, D. Juan Marqués Frontera, vacunará, en el Hospital, a las tres de la tarde, a las personas que acudan con este fin.

Y nosotros no sólo lo anunciamos sino que aconsejamos a los vecinos que hace tiempo fueron vacunados se revacunen y no dejen de hacer inmunes de la contagiosa y terrible enfermedad variolosa a sus pequeños que no lo estén.

Se desea vender

Una pieza de tierra huerto, denominada *Ca'n Moyana*, sita en la calle de la Romaguera y linda por Oeste con la línea férrea. Tiene anejo el derecho de cuatro minutos semanales de agua de la fuente de *S' Olla*.

Y una casa señalada con el n.º 5 de la calle de Moragues.

Para informes, en esta imprenta.

Notas de Sociedad

PETICIÓN DE MANO

Ha sido pedida la mano de la bella y simpática señorita Francisca Serra Noguera, para el joven industrial D. Miguel Pizá Arbona, hijo de nuestro particular amigo D. Juan Pizá Castañer.

La boda se celebrará, Dios mediante, en el próximo mes.

Tribuna Pública

CARTA ABIERTA

Sr. Director del SOLLER.

Presente.

Distinguido señor mío y amigo: Estimaré se digno ordenar la inserción en el ilustrado semanario de su digna dirección de la adjunta carta abierta, contestación a la ya publicada de don Jerónimo Estades.

JOSÉ MIRÓ.

Ante el supuesto cúmulo de agravios que para vaciar su *bilis* y congraciarse con la opinión expone a la misma en la famosa carta-abierta que dirigida a sus correligionarios de Mallorca inserta en el último número de ese ilustrado semanario, por deber, ante todo, recojo cuanto a mi persona afecta, con el fin de en su día encauzar por los senderos debidos, la verdad, lastimada por Vd. en su poco edificante *memorial*.

Digo en su día, por cuanto ya que para Mallorca escribe, y constituyendo la misma algo más que nuestro bello y querido rincón de Sóller, desde estas columnas, por ser de lógica, le requiero para discutir con toda amplitud el *manoseado* asunto de la provisión de la *lucrativa* plaza de escribiente auxiliar de este Juzgado Municipal, ya que por lo visto le tiene fuera de quicio por ser uno de los tantos capítulos de cargo de los muchos y aplastantes que tiene en cartera contra el partido conservador mallorquín, ya que el mismo, en todo momento se ha hecho solidario del noble y elevado proceder observado con sus correligionarios de ésta, por su dignísimo e ilustre jefe, mi queridísimo amigo y maestro don José Socias.

De allanarse por civismo o lo que sea a tales deseos, facilísimo se me será el demostrar con saciedad, hasta donde ha llegado desfigurando y descabellando sin compasión la parte legal del Real decreto de 29 de mayo de 1922 y la exposición de los hechos, para llegar a cierta conclusión, que es el *hazme retir* propio tan sólo de aquellos que en sus *mocedades* y *andanzas* por Barcelona no tuvieron voluntad ni mentalidad suficiente para *calzarse un título* de los que sirva a uno, en caso de necesidad, de sostén y medio para ganarse noblemente a expensas de sí mismo, el pan de cada día.

Siendo como son *milagros* hartos conocidos de todo Sóller y de una gran parte de Mallorca, ruego a Dios me vea exento de batir su *record*, para no aumentar en demasía mi patrimonio moral, ahora y siempre incólume e inmovible a todo embate, por mucho que le pese y amargue, Sr. Estades!

Siendo mi actuación honrada y diáfana a los ojos de todo el mundo, para mayor abundamiento, ya que no basta el ser... póngome a su disposición, para discutir también, de parecerle bien, el punto que de la misma quiera, ya que soy yo el primer interesado en poner públicamente de manifiesto, hasta donde llega mi conducta, por cierto muchísimo más elevada de la que observan aquellos *caciquillos de escaso bagaje* que a todo se avienen con tal de conservar su *modus vivendi*.

Del culto que rindo a la ley, y de la justicia que anima y practica este Tribunal Municipal, que me honro en presidir, da fe la sentencia que Vd. conoce, única apelada y confirmada por cierto por el Juzgado de 1.ª instancia; de la caballerosidad que siempre he observado con mis adversarios políticos darán buena prueba (como no! sus correligionarios, el actual alcalde de ésta, don Pedro Juan Castañer y Ozonas, y mi particular amigo don Loreto Viqueyra, ex-fiscal municipal; respondiendo en cambio elocuentemente de la reciprocidad recibida la ilegal negativa de su hijo, al comunicarme en determinado oficio como alcalde accidental, no quererse satisfacer por quien corresponde, lo que en su día abonará el Ayuntamiento ¡no faltaba más! afectante a ciertos libros

Dels articles publicats a n' aquesta secció en són responsables llurs autors no fent-se solidària la redacció dels conceptes, castellans i incorreccions en que puguen incaure els articulistes. N. de la R.

suministrados, por un librero militante en el partido reformista, para uso del Registro Civil.

Es rasgo de poca piedad ensañarse contra el vencido y derrotado Sr. Socias, y si la lapidación retórica se hace además con inexactitudes, la opinión pública, no perdona fácilmente al agresor.

Que se halla Vd. *don Jeroni* en camino de tal sanción, lo evidencian los electores de Sóller, más de cuya tercera parte de los que tomaron parte en las últimas votaciones, ya le enseñan el puño cerrado hartos de su cacicato insoportable de más de veinte años siendo esto sin duda, lo que les saca de sus casillas.

Con su conducta ha concurrido a la oportación de un peligro para la candidatura de su jefe don Antonio Maura, mediante las larguezas dispensadas a los liberales, cuyo jefe local, si vuelve la vista atrás, recordará las infamantes injurias que en otros tiempos prodigaba Vd. a la honorabilidad de su venerable padre, cuando en aquel entonces ejercía Vd. el cargo de concejal, y que llevado por esta causa Vd. al banquillo de los acusados, fué liberado de condena por la defensa brillantísima de su abogado don José Socias.

Y ahora con las tiras de piel de éste, trata Vd., *don Jeroni*, de encubrir los móviles, seguramente justos y confesables, pero no confesados y sustituidos por otras razones, para su rebeldía política, restando a su jefe buen golpe de votos y favoreciendo el riesgo de su posible derrota.

Nos consta que al pactarse la alianza maura-conservadora, fué excluida del trato la agrupación jeronista de Sóller como condición impuesta por los conservadores, ya que la voluntad de los mismos es protegerles para combatir el desenfadado caciquismo refugiado todavía en nuestro delicioso valle de Sóller.

Sóller soy yo, dice Vd. *don Jeroni*, parodiando a Luis XIV; por esto confunde sus intereses con los del vecindario y hablando del bien de éste, había en realidad de su propio bien mediante el auto culto que se otorga.

Un consejo y acabo, señor Estades: más tita, menos bilis y más hombría, ya que el arte de embaucar en política no es suficiente para salir a la palestra.

El de siempre. *José Miró Pastor*, Abogado y Juez municipal.

Sóller 18 de Mayo de 1923.

Sr. Director del SOLLER

Presente.

Molt senyor meu de sa meva consideració més distingida: Abusant de ses seves bondats una vegada més, me permet suplicar-li se serveixa publicar ses quantilles adjuntes, amb sa present, an es periòdic de sa seva digna direcció, per lo que li anticipa expressives gràcies es seu affm. i s. a. q. b. s. m.

J. ESTADES.

CARTA UBERTA

Sr. D. Pep Miró i Pastor, Missé.

Molt senyor meu: M' he enterat de sa «Carta uberta», que per mediació de «La Última Hora» «Correo de Mallorca» i «La Almudaina», ha tengut a bé dirigir-me i confés, senyor Miró, que sa seva lectura m' ha posat amb graves apuros. Li diré sa classe d'apuros graves amb que sa seva lectura m' ha posat.

Per una part, se pot dir qu' es obligació meva agrair sa seva carta, senyor Miró. Reconec que li he d' estar agrait per lo que amb aquesta carta mos conta, perquè maldament vostè no e-hu crega, ets que l' hajan lletjada, haurán vist de sobra, que no vaig exagerar gens amb sa que fa pocs dies vaig dirigir an ets meus correligionaris de Mallorca quan ocupant-me de vostè, vaig haver de dir lo sigüent:

«Llástima que Mallorca no coneiga aquest jutge i doctor, tot amb una pesa, com a Sóller el coneixem, per que Mallorca feria una riala de bon gust!»

Per aquesta part, senyor Miró, s' agrairment qu' he de sentir per vostè, per haver-se retratat vostè mateix, tan feblement, en ets citats periòdics de Palma, començant així a donar-se a conèixer a Mallorca, com a Sóller el coneixem, m' he disposat a tota classe de complacències amb vostè, inclús a sa d' acceptar es *defio* de discutir sa consabuda R. O. d' es Maig de 1922, com si es tractàs d' una invitació discreta i raonada, feta per un Missé de debò.

Però per altre part, impossible senyor Miró; per raons que vostè no pot comprendre perquè no están en el seu alcanç, tenc es sentiment de participar-li, qu' això no pot ésser; m' es forçós dir-li, amb disgust, qu' es impossible recoir sa sèrie de necedats que

vostè diu amb se seva carta, començant a sa primera reixa i acabant a sa darrera, sense incorre també es qui les recois, amb so ridícul immens amb que vostè s' ha posat, escriguent-les, siga dit amb perdó. I fins aquí hem arribat, es camí d' es ridícul, no e-hi ha voluntaris qui l' emprenguin, tenguent es cap an es seu lloc.

Ja té explicats amb poques paraules, es Missé Miró, ets graves apuros que m' ha fet passar sa seva carta, i antes d' acabar aquesta, dues paraules més a s' autor de tals apuros.

Així com vostè, senyor Miró, amb sa seva carta me dona un consel, que li agrasci i seguiré amb molt de gust quan se present ocasió, també jo, amb justa correspondència, me permet aconsellar-lo, i es meu consel és el sigüent:

Si efectivament vol ésser Missé, senyor Miró, com pareix qu' e-hu vol ésser, com pareix que té empenyo en ser-ho, jo li don es consel que torni néixer, i que quan torni venir en el món, que procuri tornar-hi amb qualque cosa dins es cap, maldement siga un garbatió, perquè de lo contrari, sempre serà es mateix «El de siempre», com vostè mateix se diu amb sa seva carta. Sempre serà un Missé que ferà riure.

I lamentant, senyor Missé Miró, qu' un assumpto sèrio i de certa importància, amb mans de vostè, o amb sos seus peus, l' haja hagut de fer degenerar amb saine, som de vostè S. S.

J. ESTADES.

Sóller. 17 de Maig de 1923.

Vida Religiosa

A la Parròquia

Demà, diumenge, dia 20.—*Festivitat de Pentecostés*. A les set, i mitja, l' Exerci del Mes de Maria; a les nou i mitja, Hores menors; a les deu i quart, Exposició del Santíssim i l' Ofici, amb sermó que farà el Rvd. D. Rafael Sitjar, Rector.—Capvespre, Explicació del Catecisme, i horabaixa Vespres, Completes, Rosari i Exerci del Mes de Maria.

Dilluns, dia 21.—A les set i mitja, l' Exerci del Mes de Maria; a les nou i mitja, Hores menors i l' Ofici major. Horabaixa, Rosari i Exerci del Mes de Maria.

Dissabte, dia 26.—Horabaixa, Completes solemnes en preparació de la festa del Mes de Maria.

Diumenge, dia 27.—*Festa del Mes de Maria*. Comunió general per les «Filles de la Puríssima».

A l' església de las Monjes Escolàpies.

Demà, diumenge dia 20.—A les set i mitja Missa de Comunió pels inscrits a la Guarda d' Honor, que s' oferirà per l' ànima de la difunta Srta. Catalina Valls i Forteza; capvespre, a les cinc, continuació del Mes de les flors i exercici consagrat al S. C. de Jesús amb exposició del Santíssim.

Divendres, dia 25.—A les sis i mitja, durant la missa, se farà l' exercici mensual de dicat al Bon Jesús de Praga.

Dissabte, dia 26.—A les set i mitja se començarà un Triduo, a intenció de devota persona, en preparació de la festa del Mes de Maria, amb sermó a càrrec del P. Lluís Casas, S. J.

A l' església del Hospital

Demà, diumenge, dia 20.—Continuació de les Coranta-Hores, dedicades a la Sang de N. S. J. —A les vuit i mitja, Missa d' exposició. A les deu, se cantarà Tercia i Missa major, amb música, i sermó que farà el Rvd. P. Pons, dels SS. CC. El capvespre, a les sis, continuació del quinari de Santa Rita. A les vuit i quart, després del Rosari, exercici en honor de la Sang, amb sermó que predicarà el Rvd. don Jeroni Pons, Pvre., Trisagi cantat i Reserva.

Dilluns, dia 21.—A les set, Missa de exposició, durant la qual se farà l' exercici del Mes de Maria. A les 10, se cantarà Tercia i Ofici major, amb sermó que farà el Rvd. don Rafael Sitjar, Rector. El capvespre, a las sis, solemnes Completes amb preparació de la festa de Santa Rita. El vespre, a les vuit i quart, se cantarà el Trisagi, i seguidament hi haurà processó, Te-Deum, bendició i Reserva.

Dimars, dia 22.—Festa solemne en honor de Santa Rita de Cassia, advocada d' impossibles. A les set, Missa de comunió i exercici del Mes de Maria. A les 10, bendició de les roses de Santa Rita i Missa major. El capvespre, a las sis, exercici cantat, i el vespre, a les vuit i quart, acabament del quinari, amb sermó de la Santa, que farà el M. I. Sr. D. Jaume Espases, Canonge de la Seu de Mallorca, i llevors es farà l' adoració de la Santa de Cassia i plega-mans.

Registro Civil

NACIMIENTOS

Dia 12.—Miguel Cifra Capó, hijo de Miguel y Maria.

Dia 13.—Antonia Sima Mayol, hija de José y Martina.

Dia 10.—Ramón Colom Comas, hijo de Ramón y Agustina.

Dia 17.—Juana Ana Mas Mas, hija de Juan y Antonia.

MATRIMONIOS

Dia 12.—Bartolomé Canaves Seguí, con Margarita Oliver Villalonga, solteros.

Dia 15.—Antonio Cifre Bernat, con Catalina Suñer Soler, solteros.

DEFUNCIONES

Dia 12.—Antonia Castañer Estades, de 62 años, viuda, Manzana 52, n.º 372.

BOLSA DE BARCELONA

COTIZACIONES DE LA SEMANA

(del 14 al 19 de Mayo)

	Francos	Libras	Dólares	Marcos
Lunes . . .	43'45	00'00	6'56	0'02
Martes . . .	43'60	30'41	6'57	0'02
Miércoles . . .	43'90	30'44	6'56	0'02
Jueves . . .	43'90	30'45	6'57	0'02
Viernes . . .	43'90	30'44	6'58	0'02
Sábado . . .	43'90	30'42	6'57	0'02

Padece Vd. jaqueca, vahidos, pérdida de apetito, dolores de todo el cortejo de males que siguen a las mujeres mal regladas, tome inmediatamente el famoso

Compuesto Vegetal De Lydia E. Pinkham

(Compuesto de hierbas y raíces)

Es la medicina de una mujer para las enfermedades de las mujeres. En todas las farmacias.

PERTUSSINA

Xarop bò i segur per curar tussina, sia de la classe que sia, inclús La Coqueluche dels nins.

DEPÓSIT:

APOTECARIA DEL AUTOR,
J. TORRENS.—SOLLER.

SE VENDE

en un lote y en sitio ideal para un chalet de verano una porción de terreno de cabida de un cuartón poco más o menos, lindante con la playa del mar y el torrente mayor, contigua al puente de hierro en la playa.

Para informes D. Antonio Castañer Bernat, Calle Rectoría, núm. 5.

Se desea vender

Una finca sita en Binisalem compuesta de higueral, almendral y viña; rinde el 4 por 100. Informes: D. Jerónimo Muntaner, Procurador. Miramar, 6. Palma.

Servicio de vapores-correos de Mallorca

De Palma a Barcelona: Domingo, lunes, miércoles y viernes, a las 21.
De Palma a Valencia: Martes, a las 19.
De Palma a Alicante: Sábado, a las 12.
De Palma a Marsella: Día 22 de cada mes, a las 22.
De Palma a Argel: Día 27 de cada mes, a las 16.
De Palma a Mahón: Viernes, a las 20'30.
De Palma a Ciudadela: Martes, a las 19.
De Palma a Ibiza: Lunes, a las 22; Sábado, a las 12.
De Palma a Cabrera: Miércoles a las 7.
De Alcudia a Barcelona: Jueves, a las 19.
De Alcudia a Mahón: Domingo, a las 6.
De Alcudia a Ciudadela: Domingo, a las 6.

De Barcelona a Palma: Domingo, lunes, miércoles y viernes, a las 21.
De Valencia a Palma: Jueves, a las 19.
De Alicante a Palma: Martes, a las 18.
De Marsella a Palma: Día 25 de cada mes, a las 22.
De Argel a Palma: Día 28 de cada mes, a las 16.
De Mahón a Palma: Sábado, a las 8'30.
De Ciudadela a Palma: Lunes, a las 19.
De Ibiza a Palma: Martes, a las 12 noche; sábado, a las 22.
De Cabrera a Palma: Miércoles y viernes, a las 14.
De Barcelona a Alcudia y Mahón: Sábado, a las 17.
De Mahón a Alcudia: Jueves, a las 8.
De Ciudadela a Alcudia: Jueves, a las 10

Servicio de trenes

Ascendentes

De Palma a Manacor a las 7'15, 15'05 y 18'35.
De Palma a La Puebla a las 8'40, 14'30 y 18'35.
De Palma a Felanitx a las 8'40, 14'15 y 18'35.
Este último tren sólo circula los miércoles y sábados.
De Palma a Santanyí a las 7'30, 14'30 y 20'10. Este último tren sólo circula los sábados.
Nota.—El tren de las 14'45 va directo de Palma a Inca. El de las 18'15, para Manacor y La Puebla, los domingos y días festivos retrasa la salida hasta las 20.

Descendentes

De Manacor a Palma a las 6'45 y 17'26.
De La Puebla a Palma a las 6'30, 11'45 y 17'40.
De Felanitx a Palma a las 6'15, 12'50 y 17'15.
El tren de las 11'45 sólo circula los miércoles y sábados.
De Santanyí a Palma a las 6'15, 11 y 17'5.
El tren de las 11 sólo circula los sábados.

LÍNEA DE ARTÁ

De Manacor a las 9'58 y 17'19.
De Artá a las 5'35 y 15'55.

FERROCARRIL DE SÓLLER

De Palma a Sóller a las 7'40, 15, 20'5.
De Sóller a Palma a las 6, 9'15 y 18.
Los domingos y días festivos ale un tren

extraordinario de Palma a las 11'30, y de Sóller a las 13'30.

También los domingos y días festivos el último tren retrasará su salida de Sóller, hasta las 17'30.

Servicio de automóviles

El de Andraitx sale de la calle de la Unión a las 3 de la tarde.
El de Esporlas sale de la plaza del Olivar a las 3 de la tarde.
El de Valldemosa sale de la plaza del Olivar, núm. 1, a las 3 de la tarde.
El de Pollensa sale de la calle de San Miguel núm. 37, a las 2'30 de la tarde.

Almanac de les lleres-1923

Está en venta en la nostra llibreria, Saut Bartomeu, 17, al preu de 2'50 pts.

Diccionari Ortografic

De Pompeu Fabra.
Llibre indispensable pel qui vulgui escriure correctament en mallorquí.
Se'n troben en venta en la nostra llibreria al preu de 6'50 ptes.

PRIMERES POESIES

Llibre de 160 pàgines d'En Bartomeu Barceló. Se ven al preu de tres pessetes la llibreria de aquesta mateixa imprenta.

CUEVAS DELS ESTUDIANTS
SOLLER

Bellas cuevas situadas a diez minutos de distancia de la estación del Ferrocarril.

Se visitan cómodamente todos los días laborables de 9 a 12 de la mañana y de 2 a 8 de la tarde, y los domingos y días festivos de 4 a 8 de la tarde.

Están alumbradas artísticamente con profusión de bombillas eléctricas.

PRECIOS

De una a cinco personas. 5 pts.
Por cada persona más . 1 id.

Diccionari Català-Castellà

I Castellà-Català d'En A. Rovira i Virgili.
Preu 12 ptes. En venta en la nostra llibreria.

PATUFET

Revista catalana il·lustrada, per infants i per grans. Preu 10 centims.
En venta en la nostra llibreria.

Emilio Cónsol

Vilasar de Mar (Provincia de Barcelona)

Casa especial para la exportación al extranjero de toda clase de frutos, **patatas** y demás legumbres de la costa de Cataluña.

Dirección telegráfica: **Cónsol** - Vilasar de Mar.
Teléfono 306

MAISON BARTHELEMY ARBONA, PROPRIÉTAIRE
FONDÉE EN 1902

Expéditions directes de toutes sortes de primeurs
Pour la France et l'Étranger

Cerises, Bigarreau, Pêches, Abricots, Tomates
Chasselas et Clairettes dorées du Gard

SPÉCIALITÉ DE TOMATES RONDÉS

MICHEL MORELL

SUCCESSEUR

Boulevard Itam. ☉ TARASCON - sur - Rhône

Adresse Télégraphique: ARBONA TARASCON.

Téléphone n.º 11

FRUITS FRAIS ET SECS-PRIMEURS

Spécialité de DATTES, BANANES, FIGUES, ORANGES, CITRONS

Maison **J. ASCHERI**

LLABRÉS PÈRE ET FILS Successeurs

27-31, Boulevard Garibaldi, 27-31

MARSEILLE

Adresse télégraphique:
JASCHERI, MARSEILLE

TÉLÉPHONE
21-18

Comisiones, Consignaciones, Tránsitos.

Especialidad en transbordos y reexpedición de fruta fresca y otros artículos.

Cebrian & Puig

Agentes de Aduana

15, QUAI DE LA REPUBLIQUE, 15.—CETTE

Telegramas; CEPUI

Zeléfono; 6-68

IMPORTATION: EXPORTATION

SPECIALITÉ DE BANANES ET DATTES
FRUITS FRAIS ET SECS

J. J. Ballester

2, Rue Vian. - MARSEILLE

Adresse télégraphique: Hormiga Marseille
Téléphone Permanent 8-82

IMPORTATION EXPORTATION

Spécialité de BANANES, NOIX DE COCO, NOIX DU BRESIL;
Expéditions toute l'année, arrivages des Canaries par bateaux tous les huit jours.

HOLLANDES NOUVELLES DU PAIS. Expéditions du 15 Avril au 15 Août par 1000, 5.000, 8.000 et 10.000 kilos CHOUX de BRUXELLES, expéditions de fin Octobre a fin Mars.

EXPÉDITIONS RAPIDES

PRIX MODÉRÉS

B. RULLAN Propriétaire

12 et 14, Rue du Chateau — CHERBOURG

Télégrammes: RULLAN CHERBOURG.

Téléphone 201

Nuevo Restaurant Ferrocarril

Este edificio situado entre las estaciones de los ferrocarriles de Palma y Sóller, con fachadas á los cuatro vientos, reúne todas las comodidades del confort moderno,

Luz eléctrica, Agua á presión fría y caliente, Departamento de baños, Extensa carta, Servicio esmerado y económico.

Director propietario: **Jaime Covas**

TRANSPORTES TERRESTRES Y MARITIMOS

LA SOLLERENSE

JOSE COLL

Casa Principal en CERBERE

SUCURSALES EN PORT-VENDRE Y PORT-BOU

Corresponsales CETTE: Llorca y Costa -- Rue Pons de l'Hérault, 1
BARCELONA: Sebastián Rubirosa -- Plaza Palacio, 2

ADUANAS, COMISIÓN, CONSIGNACION, TRANSITO
Agencia especial para el transbordo y la reexpedición de Frutos y primores
SERVICIO RÁPIDO Y ECONOMICO

Cerbère, 9 CERBERE - José Coll
Téléfono Certe, 616 Telegramas CETTE - Lascane
PORT-BOU - José Coll

MAISON

Michel Ripoll et C.^{na}

Importation * Commission * Exportation

SPÉCIALITÉ DE BANANES

Fruits frais et secs de toutes sortes

Oranges • Citrons • Mandarines

— PRIMEURS —

Expeditions de NOIX et MARRONS

1 bis Place des CAPUCINS **BORDEAUX**

Télégrammes: **Ripoll-Bordeaux**

Telephone números 20-40

ALMACÉN DE MADERAS

Carpintería movida a vapor

ESPECIALIDAD EN MUEBLES,
PUERTAS Y PERSIANAS

Miguel Colom

Calles de Mar y Granvía

SOLLER - (Mallorca)

Somiers de inmejorable calidad
con sujeción a los siguientes tamaños:

ANCHOS

SOMIERS hasta 1'85 m. largo	De 0'60 a . . .	0'70 m.
	De 0'71 a . . .	0'80 m.
	De 0'81 a . . .	0'80 m.
	De 0'91 a . . .	1'00 m.
	De 1'01 a . . .	1'10 m.
	De 1'11 a . . .	1'20 m.
	De 1'21 a . . .	1'30 m.
	De 1'31 a . . .	1'40 m.
	De 1'41 a . . .	1'50 m.
	De 1'41 a . . .	1'50 m. 2 plazas

MAISON D'EXPÉDITIONS DE FRUITS

et primeurs de la Vallée du Rhône et ardèche

Espécialité en cerises, pêches, prunes reine, claudes et poires
William, pommes a couteau, raisins.

A. Montaner & ses fils

10-2 Place des Clercs 10-12

SUCCURSALE: 5 Avenue Victor-Hugo 5 - VALENCE sur Rhône

Téléphone: 94.-Télégrammes: Montaner Valence.

MAISON A PRIVAS (ARDECHE)

Pour l'expéditions en gros de châtaignes, marrons et noix

Télégrammes: MONTANER PRIVAS

MAISON A CATANIA (ITALIA)

Exportation oranges, mandarines, citrons, fruits secs de Sicile et d'Italie.

VIA FISCHETTI, 2, A.

Téléphone 1001

Télégrammes: MONTANER FISCHETTI CATANIA

IMPORTATION * COMMISSION * CONSIGNATION

BANANES

MANDARINES

ORANGES

FRUITS * PRIMEURS * LÉGUMES

Sagasetta & Quintero

Sucesores de Damián Coll

2, Rue Française, 2 - (HALLES CENTRALES)

Téléphone: GUTENBERG 63-52

Adresse Télégr.: SAGAQUIN-PARIS

PARIS 1ER

AUTOMOVILES * de 6 cilindros

* STUDEBAKER *

Tipos: 2, 3, 4, 5 y 7 asientos en

Roadster-Torpedo, Coupe y Sedan,

DE 25, 35 Y 45 HP.

Desde Pesetas 13.500 equipados por completo y puestos en Palma
libres de gastos.

ENTREGA INMEDIATA

Consumo a comprobar por el cliente, en el tipo 25 HP.,
12 litros por 100 kilómetros.

AGENCIA: **STUDEBAKER** ::

Olmos, 101 - **PALMA DE MALLORCA**

Maison de Commission

FRUITS, PRIMEURS et ORANGES

CONSIGNATION - EXPORTATION

ANCIENNE MAISON FOUGEROUSE-BONNET

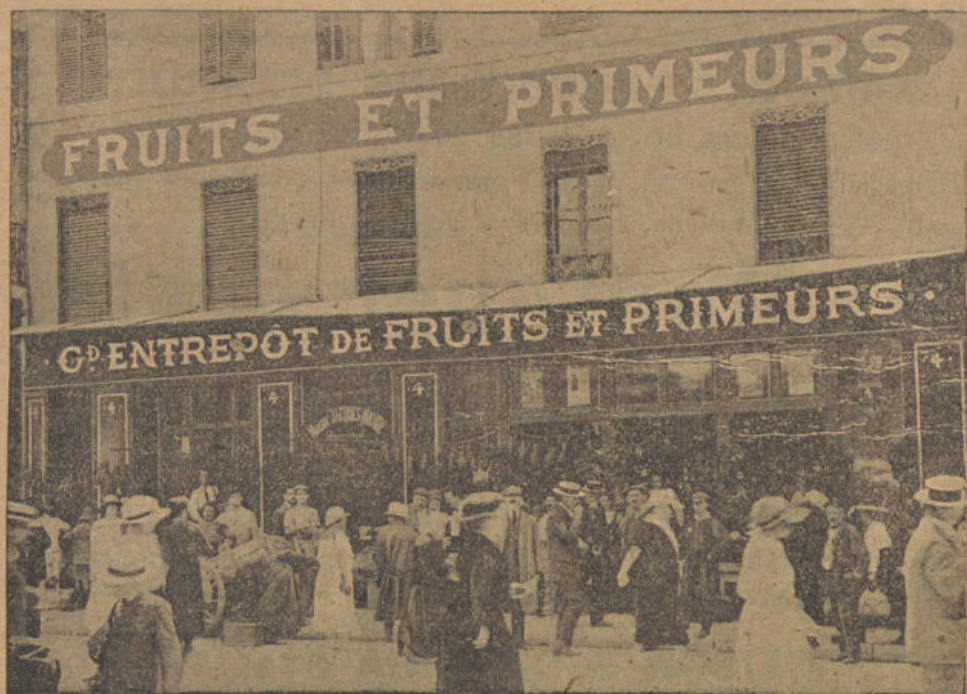
FONT Frères, Succ^{rs}

COMMISSIONAIRE-Place Chavanelle

BUREAUX-Rue du Bois, 6

SAINT-ETIENNE (LOIRE)

Adresse télégraphique: FONT-FRÈRES-PRIMEURS-SAINT-ETIENNE-Téléphone 51 Inter.

JACQUES MAYOL 4, RUE DES MINIMES, 4 — MARSEILLE
FRENTE AL MERCADO CENTRAL — FUNDADA EN 1880

Telef: 16-35. Telegr.: Mayol Minimes 4 Marseille

«La plus grande fraîcheur» Oranges en billets venant d'Espagne en 50 heures.
Bananes: dates d'arrivée a Marseille: Alzina 12 Mai. Pincio 21 Mai. Mendoza 11 Juin.
Plata 22 Juin. Valdivia 1 Juillet. Formosa 14 Juillet. Alzina 21 Juillet. Pincio 31 Juillet.
Mendoza 20 Août. Plata 31 Août. Valdivia 11 Septembre. Formosa 22 Septembre. Alzina
1 Octobre. Pincio 12 Octobre. Mendoza 31 Octobre. Plata 13 Novembre. Valdivia
20 Novembre.

Biblioteca Celeste

Colección escogida de novelas altamente morales y propias para señoritas.
De venta en nuestra librería al precio de 4 ptas. tomo.

Nocions d'ortografia

mallorquina, per Andreu Ferrer.
Llibret clar i senzill per aprendre d'escritura en mallorquí.
Es troba en venta en la nostra llibreria, al preu de 0'75 ptes.

En el establecimiento de J. Marqués Arbona, San Bartolomé, 17, hallará un extenso surtido en participaciones de matrimonio y en papel de escribir y sobres, a precios baratísimos.

Blanco y Negro Revista ilustrada : : :

Se halla en venta en el establecimiento de J. Marqués Arbona, San Bartolomé, 17.

Expéditions de Fruits et Primeurs

IMPORTATION — EXPORTATION — COMMISSION

TELEGRAMMES:

MAYOL { Saint-Chamond.
Rive de-Gier.
St. Rambert d'Albon.
Remoulins.
Le Thor.
Chavanay.

Chèques Postaux n.º 6511, Lyon.
Sucursale de Rive-de-Gier
Ancienne Maison G. Mayol

F. Mayol et Frères

6, RUE CROIX GAUTHIER

Saint-Chamond (Loire)

TELEPHONE 2-65

Spécialité de cerises, bigarreaux, pêches, abricots, prunes, poires william, melons muscats, raisins de table et pommes a couteau par wagons complets, etc. etc. — Emballage tres soigné.

Oranges, citrons, mandarines et fruits secs.

FRUTOS FRESCOS Y SECOS

— IMPORTACIÓN DIRECTA —

♦♦ DAVID MARCH FRÈRES ♦♦ ♦♦ J. ASCHERI & C.^{ia} ♦♦

M. Seguí Sucesor

— EXPEDIDOR —

70, Boulevard Garibaldi (antiguo Musée). MARSEILLE
Teléfono n.º 37-82. ♦♦♦ Telegrama: Marchprim.

Antigua casa PABLO FERRER

FUNDADA EN 1880

Expediciones de frutos, primeurs y legumbres del país.

Especialidad en espárragos, melones, tomates y todo clase de fruta de primera calidad.

ANTONIO FERRER

46, Place du Chatelet — HALLES CENTRALES — ORLEANS.

Importation de Bananes
toute l'année
Expédition en gros de Bananes
en tout état de maturité

Caparó et España

16, Rue Jean-Jacques Rousseau. — BORDEAUX

EMBALLAGE SOIGNÉ

Adresse télégraphique: Capana-Rousseau-BORDEAUX. — Téléphone 38-30

F. ROIG

LA CASA DE LAS NARANJAS

DIRECCIÓN TELEGRÁFICA: EXPORTACION VALENCIA

CORRESPONDENCIA: F. ROIG BAILEN A VALENCIA

TELEFONOS	Puebla Larga:	2 P
	Carcagente:	56
	Grao Valencia:	{ 3243
		{ 3295
	Valencia:	{ 805
		{ 1712

FRANCISCO FIOL

ALCIRA (VALENCIA)

Exportador de naranjas, mandarinas
y demás frutos del país

TELEGRAMAS Francisco Fiol-Alcira

Fruits Secs

Légumes Secs

Pâtes Alimentaires

GRANDE SPÉCIALITÉ DE FIGUES DE MAJORQUE,
DE FRAGA ET DE RAISINS DE MALAGA

H. & V. Penel Frères

4, Rue des Déchargeurs

PARIS (1er)

Téléph: Central 57-74

Adr. Télég: PENELHAL-PARIS

HALLES CENTRALES

Maisons d'approvisionnement

Importation & Exportation

: Alcover Guillaume :

Rue Paul Bezançon, 9-Metz. Succursales { Rue Serpenoise
Rue de l'Esplanade
Rue de la Tête d'Or
Place St. Louis

Première Maison de la région de l'Est en fruits exotiques et primeurs de toutes provenances.

SPECIALITÉ DE PRODUITS D'ITALIE

Télégrammes: ALCOPRIM-METZ.

Téléphone 226.

:: Transportes Internacionales ::

Comisiones-Representaciones-Consignaciones-Tránsitos-Precios alzados para todas destinaciones

Servicio especial para el transbordo y reexpedición de
NARANJAS, FRUTAS FRESCAS Y PESCADOS

BAUZA Y MASSOT
JAIME MASSOT SUCESOR
AGENTE DE ADUANAS

CASA PRINCIPAL:
CERBERE (Francia)
(Pyr.-Orient.)

SUCURSALES:
PORT-BOU (España)
HENDAYE (Basses Pyrenées)

Casa en Cette: Quai de la République, 9.—Teléfono 3.37

TELEGRAMAS: MASSOT

— Rapidez y Economía en todas las operaciones. —

Transportes, Consignación, Tránsito

Unión Frutera. S. A.

15, Quai de la République. CETTE (Francia)

TELEFONOS: 6.68 — 3.95

TELEGRAMAS: FRUTUNION

La mayor rapidez y economía en transportes, operaciones de aduana y reexpediciones. Compra directa en todos los puntos de producción.

Inmejorable y rápido transporte marítimo entre Gandía y Cette en acondicionados vapores al servicio exclusivo de la "Unión Frutera,"

JOSE CASASNOVAS

5 Rue Frochot, PARIS 9ème

IMPORTATION ET EXPORTATION

EXPÉDITION RAPIDE ET POUR TOUS PAYS

de Fruits et Primeurs

(Emballage soigné et surveillé)

Toutes nos marchandises son vendues de confiance au plus bas prix.

Exportación de Naranjas y Mandarinas

— Casa fundada en el año 1898 por Miguel Estades —

VIUDA DE MIGUEL ESTADES

SUCESORA

CARCAGENTE (Valencia)

TELÉFONO C. 21

Frutas frescas, secas y legumbres ..—.. Cacahuets.

SUCURSALES: EN VILLARREAL (Castellón)
EN OLIVA (Valencia)

Para la exportación de naranjas, mandarinas y demás frutos del país

TELEGRAMAS: ESTADES — Carcagente
ESTADES — Villarreal
ESTADES — Oliva

Expéditions de toute sorte de **FRUITS & PRIMEURS**

pour la France & l'Étranger

IMPORTATION ← → **EXPORTATION**

MAISON CANALS FONDÉE EN 1872

JEAN PASTOR Successeur

PROPRIÉTAIRE

16, Rue des Halles - TARASCON - (B - du - Rh.)

Diplôme de grand prix :: Exposition internationale. Paris, 1906.

Hors concours : Membre du Jury :: Exposition internationale Marseille 1906

Croix de mérite :: Exposition internationale. Marseille, 1906

Télégrammes: PASTOR - Tarascon - s - Rhone.

Téléphone: Entrepôts & Magasin n.º 21

Maison d'Expédition, Commission, Transit

ESPECIALITE DE BANANES ET DATTES

Fruits Secs et Frais

IMPORTATION DIRECTE

Barthélémy Coll

3, Place Notre-Dame-Du-Mont, 3—MARSEILLE

Adresse télégraphique: LLOC - MARSEILLE.—Téléphone: 57-21

Transportes Internacionales

TELÉFONO:
6'70

Agencia de Aduanas

Telegramas:
MAILLOL

Martial Maillol

1, Quai Commandant Samary, 1-- CETTE

Servicio especial para el transbordo de frutas

Casa presentando todas las ventajas:

Competencia indiscutible en cuestión de transportes.

Perfecta lealtad en todas sus operaciones.

Absoluta regularidad y prontitud en las reexpediciones.

Extrema moderación en sus precios.

Llovet Hermanos

CABAÑAL (Valencia) TELEGRAMAS: Llovet Cabañal

EXPORTACIÓN DE

Naranjas, cebollas y patatas

Arroz y Cacahuet

Agencia de Aduanas

y embarque de mercancías

MAISON Michel Aguiló

30 Place Arnaud Bernard

TOULOUSE (Haute-Garonne)

Importation • Commission • Exportation

Oranges, Citrons, Mandarines, Grenades, Figses sèches,
Fruits frais et secs, Noix, Chataignes et Marrons

— **PRIMEURS** —

DE TOUTE PROVENANCE ET DE TOUTES SAISONS
LEGUMES FRAIS DU PAYS, ECHALOTTES
(EXPEDITIONS PAR WAGONS COMPLETS)
POMMES DE TERRE ET OIGNONS SECS DE CONSERVE

Adresse Télégraphique: AGUILÓ-TOULOUSE Téléphone 34 Inter Toulouse

Hotel-Restaurant 'Marina' Masó y Ester

El más cerca de las estaciones: Junto al Muelle: Habitaciones para familias y particulares: Esmerado servicio á carta y á cubierto: Cuarto de baño, timbres y luz eléctrica en todos los departamentos de la casa: Intérprete á la llegada de los trenes y vapores. :: :: :: :: :: :: ::

• Teléfono 2869 :

Plaza Palacio, 10-BARCELONA

BERNARDO ARBONA et ses fils

Importation - Exportation

FRUITS FRAIS, secs et primeurs

Maison principale á MARSEILLE: 28, Cours Julien

Téléph. 15-04—Télégrammes: ABÉDE MARSEILLE

Succursale á LAS PALMAS: 28, Domingo J. Navarro

Télégrammes: ABEDÉ LAS PALMAS

— **PARIS** —

Maison de Commission et d'Expéditions

BANANES, FRUITS SECS, FRAIS, LÉGUMES

8 et 10, Rue Berger—Télégrammes: ARBONA-PARIS—Téléphone: Central 08-85

Comisión, Exportación é Importación

CARDELL Hermanos

Quai de Célestin's 10—LYON.

Expedición al por mayor de todas clases de frutos y legumbres del país. Naranja, mandarina y toda clase de frutos secos.

Telegramas: Cardell — LYON.

Sucursal en LE THOR (Vaucluse)

Para la expedición de uva de mesa y vendimias por vagones completos y demás.

Telegramas: Cardell — LE THOR.

Sucursal en ALCIRA (Valencia)

Para la expedición de naranja, mandarina y uva moscatel Frutos superiores.

— = ALCIRA = VILLAREAL = = =
Telegramas: Cardell — ALCIRA.

GRAN BALNEARIO VICHY CATALAN

CALDAS DE MALAVELLA (PROVINCIA DE GERONA)

TEMPORADA: de 1.º de Mayo a 30 de Octubre

Enfermedades del aparato digestivo :: Artrismo en sus múltiples manifestaciones :: Diabetes :: Glucosuria

Establecimiento de primer orden, rodeado de frondosos parques. Habitaciones grandes, cómodas y ventiladas. Comedores y café grandiosos. Salones espléndidos y elegantes para fiestas y atracciones. Capilla muy hermosa. Alumbrado eléctrico. Campo para tennis y otros deportes. Garage. Teléfono.

Administración: RAMBLA DE LAS FLORES, 18, entresuelo.—Barcelona.

Spécialité de Choux-Fleurs, Salades, Carottes, Epinards, Choux, Aubergines, Artichauts, Raisins du Thor, Pêches, Abricots, Cerlses

Oignons, Aulx, Pommes de terre. Primeurs, Fruits, Légumes

Maison d'Expédition pour la France et l'Etranger

ANTOINE SASTRE

Expéditeur

127, Rue Carreterie. — AVIGNON (Vaucluse)

TÉLEGRAMMES: SASTRE EXPÉDITEUR AVIGNON — TÉLÉPHONE N.º 500

COMISION, IMPORTACION, EXPORTACION

EXPEDICIONES AL POR MAYOR

Naranjas, mandarinas, limones, granadas, frutos secos y toda clase de frutos y legumbres del país

Antigua Casa Francisco Fiol y hermanos

Bartolomé Fiol Succesor

VIENNE (Isère)—Rue des Clercs 11

Telegramas: FIOI—VIENNE

TELÉFONO 2-67

GASPARD MAYOL

EXPÉDITEUR

Avenue de la Pepinière, 4 — PERPIGNAN (Pyr. Orles.)

Spécialité en toute sorte de primeurs

et légumes, laitues, tomates, pêches, abricots, chasselas, melons cantaloups et race d'Espagne, poivrons race d'Espagne et haricots verts et à écosser, etc.

Télégrammes: MAYOL-AVENUE PEPINIERE PERPIGNAN

Commission - Consignation - Transit

IMPORTATION DE VINS ET FRUITS D'ESPAGNE

Llorca y Costa

AGENS EN DOUANE

Correspondans de la Maison Jose Coll, de Cerbère

TÉLÉGR. LLASCANE-CETTE

TÉLÉPHONE 616

1, RUE PONT DE L'HERAULT